

1. egz.

DZIENNIK URZĘDOWY

KURATORIUM OKRĘGU SZKOLNEGO WILEŃSKIEGO

Nr 10

Wilno, 1 Października 1937 r.

Rok XIV

IV TYDZIEŃ SZKOŁY POWSZECHNEJ

Szkoła powsz.
w Juraciszkach
pow. wołyń-
skiego
do r. 1936.

Szkoła
w tychże
Juraciszkach
zbudowana
w 1936 r.
z pomocą Tow.
Pop. B. P. S. P.

Ratujmy zdrowie młodego pokolenia i walczmy z ciemnotą
przez budowanie odpowiednich szkół!

Do Ogółu Pracowników Oświatowych w Okręgu.

W dniach od 2 do 10 października 1937 r. na terenie całego Państwa zorganizowany będzie „IV Tydzień Szkoły Powszechnej”. Celem tej akcji jest przedstawienie szerokim rzeszom społeczeństwa znaczenia i pożytku działalności Towarzystwa Popierania Budowy Publ. Szkół Powszechnych, a przez to powiększenie zastępów członków Towarzystwa i pomnożenie funduszków na budownictwo szkolne. Teren Okręgu Szkolnego Wileńskiego ma szczególnie duże potrzeby w tym zakresie, to też specjalnie ważnym obowiązkiem społecznym każdego z pracowników oświatowych jest dążenie do tego, by zrozumienie dla akcji Towarzystwa w najszerszych kołach ludności wzrastało i wyrażało się nie tylko w postaci moralnego ale i materialnego poparcia.

Dotychczasowy dorobek działalności Towarzystwa P. B. P. S. P. na terenie naszego Okręgu Szkolnego za czteroletni okres wyraża się w postaci wydatnej finansowej pomocy w wybudowaniu 299 szkół o ogólnej liczbie 600 izb lekcyjnych i 60 mieszkań nauczycielskich. Wyniki tej pożytecznej działalności, — aczkolwiek bogate, — dalekie są od pełnego pokrycia potrzeb w tej dziedzinie. Główną przyczyną takiego stanu rzeczy jest brak odpowiednich funduszków, co uniemożliwia pełniejsze wyzyskanie inicjatywy ludności w zakresie budownictwa szkolnego. Z tych właśnie powodów i ze względu na to, iż z dobrodziejstw akcji Towarzystwa korzysta sama młodzież szkolna, proszę, by wszyscy pracownicy oświatowi wzięli jak najżywszy udział w organizowaniu i przeprowadzaniu imprez, odpowiednich pogadanek popularyzujących działalność Towarzystwa, kwest, sprzedaży materiałów wartościowych, nalepek, żetonów, chorągiewek, zjednywaniu członków dożywotnich oraz zwyczajnych i t. d.

W formie i zakresie współpracy młodzieży w tej akcji (tak w szkole jak i poza szkołą) zadecydują p. p. Dyrektorowie i Kierownicy szkół, opierając się na zarządzeniach Ministerstwa W. R. i O. P. podanych w okólniku z dnia 23.IX. 1936 r. (Dz. Urz. K. O. S. Wil. Nr 10 z 1936 r. poz. 108).

Wierzę, że apel mój w tej sprawie zostanie przez wszystkich pracowników oświatowych dosłyszany, a rezultaty wysiłków włożonych w akcję pozwolą na dokonanie większej ilości takich przemian, jak ta którą zilustrowano na karcie tytułowej niniejszego numeru Dziennika Urzędowego

Kurator Okręgu Szkolnego:

(—) M. B. GODECKI.

„NA PROGU NOWEGO ROKU SZKOLNEGO“

Przemówienie
Pana Ministra W. R. i O. P.
prof. dr W. Świętosławskiego
do młodzieży.

W sobotę dn. 4 września b.r. P. Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego prof. Świętosławski wygłosił do młodzieży przez Radio przemówienie na temat „Czego Polska oczekuje od swojej młodzieży“:

„Młodzieży polska.

Zwracam się do Was z tymi kilkoma słowami w chwili, gdy rozpoczynacie nowy rok szkolny. Zdarzenie to ważne w Waszym życiu, a także w życiu Waszych rodziców i opiekunów, nauczycieli i wychowawców. W dniu rozpoczęcia zajęć w szkołach bez przesady niemal całe społeczeństwo bierze żywy udział. Przecież wyrusza do szkoły ponad 5 milionów młodzieży. Cóż dopiero mówić o Waszym wzruszeniu. Wielu z Was wchodzi poraz pierwszy, inni po paromiesięcznej przerwie do gwarnej klasy. Wchodzicie weseli lub zatroskani, uśmiechnięci lub zasmuceni, może po świeżym rozstaniu się ze swoimi najbliższymi. Jedni pełni otuchy, a nawet pewności siebie, inni nieśmiali, to znów pełni nadziei, lub przeciwnie, zaniepokojeni tym, jak też się powodzić będzie w tej szkole. A wszyscy mimo przeróżnych uczuć i wzruszeń ciekawi jesteście, czego się w szkole nauczycie. Nie jeden we snach swych widzi się dorosłym i marzy dziś o przyszłych pięknych i sławnych czynach.

Wiedziecie, że w dniu tym, jak zresztą zawsze, my — starsi, rodzice, opiekunowie i nauczyciele, z radością spoglądamy na Waszą ruchliwą, wesołą, rozbawioną gromadę, z radością i nadzieją, nikt bowiem inny jeno Wy zastąpicie z czasem nas starszych, aby pracować dalej nad rozwojem Polski i ugruntowaniem Jej mocy, potęgi i sławy.

A przecież już wiecie, lub niektórzy z Was wkrótce się dowiedzą, że Ojczyzna nasza jest to kraj wielki i rozległy. Składa się na nią wszystko, na co oczy Wasze patrzą: pola i lasy, wieś i miasta, równiny i góry, rzeki i doliny, wreszcie ów niewielki, ale jakże nam drogi skrawek wybrzeża morskiego, na którym w ciągu kilkunastu lat zaledwie osiedliła się w polskim porcie w Gdyni przeszło stutysięczna rze-

sza naszych rodaków, aby tam straż trzymać i polski zamorski handel rozwijać.

Kraj nasz jest nie tylko rozległy, ale zarazem osobliwy. Poszczególne bowiem jego ziemie różnią się znacznie między sobą pod wieloma względami. To też dokonać będziecie musieli pewnego wysiłku, aby należycie poznać swoją Ojczyznę i nauczyć się kochać i cenić każdy Jej zakątek i rozumieć jego znaczenie dla życia i dalszego rozwoju całości kraju. Niestuszenie też czyni ten, kto poza ukochaniem swoich najbliższych stron rodzinnych nie stara się rozbudzić w sobie miłości dla reszty kraju.

Życzę Wam przede wszystkim, abyście zdobyli w Waszej szkole potrzebne wiadomości o całej Polsce tak, abyście nie tylko ją całą swą duszą pokochali, lecz abyście rolę poszczególnych ziem w rozwoju całego kraju należycie zrozumieli.

Czeka Was w szkole inna zdobycz. Szkoła nauczy Was poznawać stopniowo, w jaki sposób macie wyrażać swe myśli w mowie i piśmie. Początki tej umiejętności wydawać się Wam będą mozolne i trudne, wymagać bowiem będą ćwiczeń i skupionej uwagi. Ocenieć jednak potrafiacie w przyszłości, że trud ten stokratnie się Wam opłaci. Stopniowo stawać się będziecie zgola innymi ludźmi. Potrafiacie patrzeć na wszystko innymi oczyma i będziecie umieli mówić o wszystkim, wyrażając swe myśli tak jasno, pięknie i wyraźnie, jakbyście nigdy przed tym tego uczynić nie mogli. Poznacie bogactwo języka, a wczytując się w piękne dzieła literatury, przekonacie się, że zawierają treść tak piękną, tak bogatą, tak różnobarwną, jak pięknym, bogatym jest nasz kraj rodzinny.

Zwracam się przez Radio do wszystkich Was, rozsianych po całym kraju. Mogę to uczynić, gdyż dzięki wyteżonej pracy ludzkiego umysłu zdotano wyrwać przyrodzie ukryte jej tajemnice i tak je ujarzmić, że bez trudu umiemy głos ludzki przerzucać przez góry i pola, lasy i rzeki do najbardziej odległych ziem naszej Ojczyzny. Jeszcze przed kilkunastu laty byłoby to niepodobieństwem. Niepodobieństwem byłoby też latać po przestworzach, przebywać setki kilometrów w ciągu paru godzin koleją żelazną lub samochodem po bitych drogach. Los sprawił, że Wasze pokolenie od zarania młodości patrzy i korzysta z nowych form życia ludzkiego, a więc wiedzieć powinno, że wszystkie te zdobycze zawdzięcza wyteżonej pracy ludzi nauki, którzy jako cel swego życia postawili badanie tajemnic przyrody i wyszukiwanie poznanych zjawisk dla dobra ludzkości.

Szkoła da Wam w tej dziedzinie i wielu innych poznanie i wytłumaczenie przeróżnych zjawisk przy-

rody. Poznając je, będziecie przeżywali chwile piękne i radosne, gdyż każdy umysł ludzki odczuwa rozkosz, gdy zaświta w nim świadomość, że doszedł do zrozumienia tego lub innego zjawiska lub że poznał prawa rządzące przyrodą.

Wszystkie te wiadomości, tak pożyteczne i piękne, a w życiu człowieka konieczne, nie wyczerpią tego, co ze szkoły ze sobą wyniesiecie.

Przyszłe Wasze życie byłoby ubogie, jednostronne, niejako zacieśnione, gdybyście nie wynieśli ze szkoły gruntownej znajomości historii Polski, gdybyście nie mieli ukochania wielkich czynów bohaterów narodowych, gdybyście wreszcie sami nie zrozumieli wielkich celów życia ludzkiego, znaczenia wysiłków zbiorowych i każdego pojedynczego człowieka.

Niejednemu z Was uczącemu się historii dziejów ojczystych o bohaterskich czynach, wyteżonej pracy wielkiego patriotyzmu wielkich przodków naszych, może się wydać, że minęły czasy, kiedy Ojczyzna wymagała wyjątkowego bohaterstwa, wyjątkowej pracy lub całkowitego poświęcenia się służbie dla Polski i dobra jej obywateli. Taką pogląd byłby błędem ogromnym, gdyż przeżywamy obecnie czasy, kiedy zarówno od pojedynczych obywateli, jak też i od całego społeczeństwa wymagana być musi nieustanna, wyteżona praca i wielka ofiarność. Życie państw i narodów przebywa taki okres stosunków międzynarodowych, które stwarzają warunki, w jakich przy życiu utrzymać się zdoła, zachowując zupełną polityczną i gospodarczą niezależność, tylko takie państwo, które zaszcześcić potrafi swym obywatelom od zarania ich młodości głębokie uczucie miłości Ojczyzny, gotowość do ponoszenia ofiar krwi i mienia, aby ustrzec granicę i przyczynić się do dalszego rozwoju i umocnienia bytu swej Ojczyzny.

Czasy obecne wymagają, aby bohaterami czynu i ofiarnej pracy stali się wszyscy obywatele, aby też wszyscy zrozumieli, że niewola polityczna lub ekonomiczna, ubóstwo kultury lub nawet niedostatecznie rozwinięte formy życia zbiorowego są, lub stać się mogą z czasem zaprzepaszczeniem Narodu i Państwa.

Na Was też, dzieci i młodzieży, gdy dorośniecie, spadnie wielki zaszczyt, ale też i wielka odpowiedzialność za dalsze losy naszej Ojczyzny.

Chcemy Was nauczyć tego wszystkiego, co będzie Wam potrzebne, abyście byli należycie przygotowani do walki o byt i dalszy niezależny i, mamy pełną ufność, wspinały rozwój całego naszego Narodu.

Wiedźcie, że macie wielki zaszczyt żyć w takiej epoce dziejowej, w której wysiłek woli, przejaw sil-

nego charakteru wymagany jest dosłownie od każdego obywatela. Wiedźcie i trzymajcie to w pamięci, że w młodości kształtuje się całe przyszłe życie człowieka. To też w szkole pracujecie sami dla siebie i dla ogółu, gdy każdy dzień, każdą godzinę przeżywacie tak, aby wzbogacały i rozwijały Wasz charakter, pogłębiały umysł, budziły ukochanie tego, co dobre, czyste i piękne. Winniście też za młodu kształtować swoją postać duchową tak, aby młodości swojej się nie powstydzicie.

Przed Wami stoi nowe i jak zawsze nieznanne nam bliżej jutro. Nikt nie zdoła go dojrzeć i przewidzieć, to jednak wiemy wszyscy, że im goręcej Polskę ukochamy, im lepiej zrozumiemy, że losy Jej zależą od Waszej woli, hartu, siły duchowej, charakteru i pracy, tym pewniejszą będzie przyszłość Tej, co odrodzona przed 19 laty, krwią najlepszych Jej synów wywalczona, rość powinna w moc, potęgę i chwałę.

Witając więc Was u progu nowego roku szkolnego przypomnieniem zadań i wysiłków, jakie Was czekają — życzę Wam wszystkim, aby praca Wasza — radosna a wytrwała, młodzieńcza a zmierzająca ku przyszłości — dała jak najlepsze wyniki, a Wam samym — poczucie zadowolenia z należycie wypełnionego obowiązku.

Dajcie Polsce to, czego od was oczekuje“.

Przemówienie

P. Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego prof. dr W. Świętosławskiego do nauczycielstwa.

Pan Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego prof. Świętosławski wygłosił w niedzielę dn. 5 września b. r. przez radio przemówienie do nauczycieli na temat: „Na progu nowego roku szkolnego“.

„Rok minął od czasu, kiedy po raz pierwszy zwróciłem się przez radio do nauczycielstwa polskiego, podając w skrócie środki, za pomocą których oddziaływać może na młodzież nauczyciel i wychowawca.

Mówiąc o ogólnych podstawach wychowawczych, o rozwinięciu w młodym pokoleniu głębokich podstaw moralnych i gorącego patriotyzmu, wyrażającego się w pracy dla duchowego i materialnego rozwoju Polski, zaznaczyłem, że nie wyczerpuje to w całości obowiązków, jakie ciążyą na nauczycielu. Młodzież już od wczesnej młodości powinna być wychowywana nie tylko w głębokiej czci dla bohaterskich wysiłków wielkich mężów i wielkich bojowni-

ków o Polskę, ale również w całkowitej świadomości niebezpieczeństw, jakie Polsce zagrażać mogą. Powiniśmy bowiem mieć w pamięci tragiczne dzieje Polski z okresu ostatnich dwóch stuleci. A przecież od tego czasu nic się w zasadzie nie zmieniło, jeżeli chodzi o bezpieczeństwo granic geograficznych naszego Państwa. To też Polska, nauczona doświadczeniem lat minionych, powinna być moralnie i technicznie przygotowana w każdej chwili do obrony swych granic i utrzymania całkowitej politycznej i ekonomicznej niezależności.

Zadaniem każdego obywatela jest dążenie do wyrobienia w społeczeństwie należytej moralnej postawy, a zwłaszcza jednolitości dążeń uczuć i myśli w zagadnieniach podstawowych, dotyczących bytu i rozwoju Polski. Na tej jednolitości haseł i dążeń w sprawach najistotniejszych dla całego narodu oprzeć się powinna polityka naszego Państwa, zmierzająca do wszechstronnego zabezpieczenia praw Polski, jako mocarstwa.

Mając to w pamięci, powinniśmy poddać gruntownej analizie własne poglądy, przekonania i uczucia, aby odnaleźć w nich te najistotniejsze i najogólniejsze elementy, które są wspólne wszystkim prawym obywatelom naszej Ojczyzny. Trzeba je wyraźnie sobie przedstawić, na nich bowiem najtrwalej oprzeć możemy zbiorowy wysiłek pracy dla Polski.

Patrzmy jasno na te zagadnienia. Postawmy sprawę otwarcie i na gruncie realnym. Niewątpliwie poza hasłami mogącymi prowadzić do zjednoczenia naszych wysiłków, każdy z nas znajdzie w sobie wiele myśli i dążeń, które go różnią, często dość poważnie od innych, bywa nawet, że nastroją przeciwko tym lub innym grupom społecznym. Na tym tle powstają starcia się poglądów, ujawniają rozbieżne interesy, niejednokrotnie dochodzi do walk politycznych. Jednakże nakazem przeżywanego momentu dziejowego jest, aby każdy doszukiwał się nie tego, co go od innych dzieli, ale uświadomił sobie to wszystko, co go ku innym pociągnąć i z innymi zjednoczyć potrafi.

Myśli te rzucam w chwili, gdy wielotysięczna rzesza nauczycieli szkół powszechnych, średnich i zawodowych rozpoczyna nowy rok szkolny. Czynię to rozmyślnie, sądząc bowiem, że wszyscy zadajemy sobie pytanie, co mamy czynić, aby wspólna nasza praca zbiorowa przyniosła krajowi jak największy pożytek. Myśl ta nieustannie ciśnie się do naszej świadomości, gdyż rzut oka na zdarzenia z ubiegłego roku szkolnego doprowadza do wniosku, że na odcinku oświaty i pracy w szkole występowały tu i ówdzie objawy niepożądane, które napawać muszą

smutkiem i niepokojem każdego obywatela Rzeczypospolitej.

Zdawaloby się, że są to objawy niezrozumiałe, gdyż na ogół życie polskie zaczęło się lepiej układać. Wystąpiły wyraźne oznaki ożywienia gospodarczego i stopniowego polepszania się stanu gospodarstw wiejskich i ośrodków przemysłowych.

W dziedzinie oświaty, zwłaszcza w zakresie szkolnictwa powszechnego, stwierdzić możemy również oznaki pewnej poprawy. Oto w roku zeszłym, po raz pierwszy po długotrwałym i jakże ciężkim dla oświaty kryzysie, powołano do pracy nowi zastęp nauczycieli szkół powszechnych w liczbie 2000. Budżet tegoroczny dał możliwość powiększenia etatów o dalsze 4000. W ciągu więc dwóch lat ostatnich, jeżeli uwzględnić odpływ wskutek ubytku naturalnego, znalazło zatrudnienie 9000 bezrobotnych nauczycieli. W szkolnictwie zawodowym czynić musimy wysiłki nadzwyczajne, aby sprostać zadaniu przygotowania licznych sił fachowych w wypełnionych po brzegi szkołach. Ministerstwo bowiem ustaliło, iż istnieje znaczne coroczne zapotrzebowanie na fachowców z różnych gałęzi przemysłu, handlu, techniki, rolnictwa, kolejnictwa, wreszcie w administracji państwowej, samorządowej i w instytucjach prywatnych. W szkołach średnich notujemy stały i bardzo poważny wzrost liczby uczniów. Wreszcie po kilku latach przerwy, spowodowanej między innymi bezrobociem wśród nauczycieli szkół powszechnych, w roku bieżącym zostały otwarte licea pedagogiczne. Powiększono też liczbę pedagogów. Wszędzie zatem czeka nauczyciela wytężona praca niezależnie od tego, w jakiej szkole uczyć będzie.

Nie możemy wprawdzie liczyć na polepszenie warunków pracy nauczycielskiej, Skarb bowiem nie przestał walczyć z trudnościami, związanymi z niedawno przeżyтым dnem kryzysu finansowego, mnożą się jednak oznaki, żeśmy przebyli najcięższy okres depresji i gospodarczego przesilenia.

Powstaje więc pytanie, dlaczego życie szkolne w ubiegłym roku upływało w atmosferze nerwowej, doprowadzając kilkakrotnie do wzajemnych zadrażnień, szczególnie pomiędzy nauczycielami duchownymi i świeckimi.

Rozumiemy wszyscy, że czynnikiem pobudzającym były tu niewątpliwie sprzeczne prądy ideowe, nurtujące w społeczeństwie i to nie tylko w Polsce, ale także w wielu innych krajach Europy. Przestroga, jak daleko mogą sięgać zaognienia, jest przykład Hiszpanii z długotrwałą, bratobójczą, krwawą wojną domową. Mimo, że chcemy sobie tłumaczyć przyczynę zająć, społeczeństwo ma słuszny żal do tych,

którzy uniesieni temperamentem, nie zdając sobie sprawy z krzywdy, jaką wyrządzają szkole i sprawie należytego wychowania młodzieży, doprowadzali do wzajemnych zadrażeń i do gorszącego przykładu.

Ministerstwo usiłowało uczynić wszystko, aby w zarodku usunąć możliwość podobnych zająć i wydane zarządzenia miały swój skutek dodatni, gdyż koniec roku szkolnego upłynął w atmosferze zupełnego spokoju. Mamy też nadzieję, że nauczyciele świeccy i duchowni dołożą wszelkich starań, aby w szkole zapanowała harmonijna współpraca wszystkich nad wychowaniem młodzieży. Przy tym w nastrojach ogólnych dostrzec możemy niewątpliwie zmiany dość istotne.

Nie wszyscy może zdają sobie sprawę, że w ideowym i duchowym rozwoju życia zbiorowego zaszły w Polsce poważne zdarzenia, które się przyczynią niewątpliwie do przytłumienia wielu antagonizmów i stwarzać będą stopniowo grunt podatny do ogólnej konsolidacji sił narodowych.

Oto, aby niejako ułatwić każdemu pracę wyszukania podstaw i haseł ideologicznych, na które pisać się może każdy prawy obywatel Rzplitej, płk. Adam Koc ujął w treściwej formie swej deklaracji te z nich, które mogą doprowadzić do ideowego zjednoczenia olbrzymiej większości społeczeństwa.

W ten sposób stworzony został niejako wspólny język wzajemnego porozumienia dla tych, co poprzednio w braku, być może, jasno skryształizowanych myśli nie mogli odpowiedzieć sobie na pytanie, co łączyć powinno duchowo najszersze rzesze społeczeństwa w jednolitym dążeniu do najlepszego zabezpieczenia bytu i dalszego rozwoju Rzeczypospolitej.

Wkrótce też po ogłoszeniu deklaracji płk. Koca, bo w dn. 19 marca b. roku, Pan Prezydent Rzeczypospolitej zwrócił się do społeczeństwa z tradycyjną mową, przypominającą nam wielkie czyny Wskrzesiciela Polski Marszałka Józefa Piłsudskiego.

Mówiąc o zjednoczeniu sił narodowych, Pan Prezydent zaznaczył: „Naturalnie, że wśród licznych ugrupowań naszego społeczeństwa nie wszystkie docenią od razu wagę momentu i doniosłość tego hasła“.

„Przywódcy szeregu ugrupowań będą czynić wysiłki, ażeby swoich zwolenników powstrzymać od działania w myśl tego zdrowego instynktu“.

„Ale to naturalny objaw. Bo tylko przywódcy, którzy umieją obiektywnie patrzeć na bieg rzeczy, mogą się zdobyć na rezygnację z wyłącznego kierownictwa oddaną sobie rzeszą i ofiarować swą współpracę na rzecz wyższych haseł“.

„Ci, którzy nie umieją się na to zdobyć, mogą

tylko chwilowo powstrzymać, ale nie zdołają udaremnić przejawów zdrowego instynktu w tak osobliwej dla kraju chwili“.

Wspominam tu o zdarzeniach, które będą miały wielkie znaczenie, gdyż mają na celu zwalczanie tkwiących w nas wad narodowych, doprowadzających wielu do przekładania waśni, zaciętości, bezkompromisowego upierania się przy swoim nad zgodę, porozumienie i szukanie drogi do ustępstw, opartych na sprawiedliwych zasadach wzajemności. Wciąż bowiem jeszcze walczyć musimy z owym ghetto psychicznym, o którym tak dosadnie mówił Józef Piłsudski, gdy z żalem tłumaczył, dlaczego w chwili tworzenia pierwszych rządów w Polsce nie mógł dojść do żadnego porozumienia z przedstawicielami świeżo zjednoczonych dzielnic i poszczególnych ugrupowań społecznych.

„Nie wiem, mówił wówczas Józef Piłsudski — czy gdziekolwiek w naszej historii jest epoka, czy są gdziekolwiek dni, w których walka o słowa była tak silnie rozwinięta, jak w owym czasie, gdy słowa ukochane przez jednych były wstrętne dla drugich, gdy na podstawie słowa bez treści sypano oskarżeniami, gdy słów jednych nie chcieli zrozumieć drudzy i gdy te same słowa, które gdzieindziej przez ludzi były używane jako element zgody, u nas doprowadziły do walki“.

Trudno o dosadniejsze określenie trudności nie ideowych ale psychicznych, na które natrafia w Polsce każdy czyniący próby jednoczenia i harmonizowania woli, uczuć i czynów obywateli wielkiego naszego narodu.

O istnieniu owego ghetta psychicznego, utrudniającego osiągnięcie porozumienia, wspomina w tegorocznym przemówieniu na Zjeździe legionistów Marszałek Śmigły-Rydz. Oto mówiąc o drogach dalszego postępu i rozwoju Polski, jako trzeci warunek postawił następujący:

„Mając spokój zewnętrzny i spokój wewnętrzny, skonsolidować ideowo karny zespół tych ludzi, którzy już mają dość krętych i zatechłych dróg własnych, najrozmaitszych gheft, ale tych, którzy młodzi wchodzić w życie, którzy chcą dla Polski pracować i którym na Polsce zależy“.

Przypominając dzisiaj o tych ważnych zdarzeniach, jakie zaszły w czasach ostatnich, daleki jestem od nadawania memu przemówieniu jakiegokolwiek charakteru mowy politycznej, tym bardziej daleki jestem od myśli wprowadzenia tendencji politycznych do nauczania i wychowania. Chciałbym jedynie, aby nie uszło uwagi wszystkich nauczycieli i wychowawców, że nowy rok szkolny rozpoczynamy w nowych

warunkach, mając poza sobą akty pierwszorzędno historycznego znaczenia, które działać będą stopniowo, stwarzając nowe podstawy psychiczne dla pracy wychowawczej nauczyciela. Działanie to będzie trwałe i dla życia polskiego pożyteczne, jeśli myśl zespolenia sił narodowych ugruntowywać się będzie w społeczeństwie i jako podstawa wychowawcza młodzieży oprze się na zasadach moralnych i poszanowaniu praw każdego człowieka do własnej myśli. O tym pamiętać musi każdy wychowawca.

Zapewne miną miesiące, może nawet lata, zanim całe społeczeństwo zdoła całkowicie docenić znaczenie podjętej pracy nad zjednoczeniem sił narodowych dla umocnienia potęgi i znaczenia Polski jako mocarstwa. Można też przypuszczać, że uczynione będzie wszystko, aby się przeciwstawić temu zjednoczeniu. Niestety, działacze tu będą zgodnie jawni i skryci wrogowie Polski oraz doktrynerzy, którzy nie zdolają pojąć, że w chwili obecnej potrzeba Polsce zjednoczenia sił narodowych tak, jak ptakom — powietrza, rybie — wody, a człowiekowi — głębokiej siły moralnej i zasad etycznych do walki z przeciwnościami życia.

Praca nauczyciela różni się tym od pracy w innych zawodach, że nauczyciel może i powinien w dali od walk politycznych, w ustroniu swej szkoły wykładać przyszłość Polski, budząc i pielęgnując w duszach młodzieży wszystkie te myśli, uczucia i idee, które powinny być wspólne dla wszystkich prawych obywateli Rzeczypospolitej. W oparciu o te wskazania nauczycielstwo będzie mogło prowadzić swą pracę, mając pewność, że wnosi rzetelne pierwiastki do życia i przyszłego rozwoju Polski.

Chciałbym również w kilku słowach zwrócić się do tych, którzy nauczać będą w nowootwartych liceach ogólnokształcących i pedagogicznych. Rozpoczynacie, Państwo, pracę nową i trudną. Wymagać ona będzie niejednego wysiłku twórczego. Charakter szkół tego typu, wynik nauczania i opinia o liceach w społeczeństwie zależą będą od pierwszych lat ich istnienia, od wysiłków grona nauczycielskiego, które zechce włożyć najlepszą treść w nowe ramy nauczania. Programy liceów dają tu nauczycielowi duże możliwości przejawienia własnej inicjatywy i rozwinięcia w pełni swych zdolności dydaktycznych.

Wierzę, że praca w liceach rozwijać się będzie w nastroju ogólnego zapału i że wyniki tej pracy będą jak najlepsze, stwarzając poważne ośrodki nauczania i wychowania młodzieży, przygotowując ją do studiów akademickich oraz do zaszczytnego i pięknego powołania, jakim jest i po wsze czasy zostanie zawód nauczycielski.

Składając w dniu dzisiejszym życzenia owocnej pracy całemu nauczycielstwu, wyrażam nadzieję, że rok bieżący upłynie wszystkim w spokojnej, ofiarnej i pożytecznej pracy. Ufam, że każdy dążyć będzie do tego, aby pracując w gronie swych kolegów i w najbliższym kontakcie z rodzicami i opiekunami młodzieży, mógł wytworzyć najlepszą atmosferę przyjaźni i wzajemnego zaufania. Jest to bowiem jedyna niezawodna droga, prowadząca do najlepszych wyników wychowawczych w szkole“.

108

ZARZĄDZENIE

Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

z dnia 31 sierpnia 1937 r. (Nr II Pr-7890/37)

w sprawie programu nauki religii rzymskokatolickiej w państwowych liceach pedagogicznych w roku szkolnym 1937/38.

Zarządzam z ważnością od dnia 3 września 1937 r. aż do odwołania, aby nauka religii rzymskokatolickiej w klasach pierwszych państwowych liceów pedagogicznych była prowadzona, podobnie jak w liceach ogólnokształcących, według programu, obowiązującego dla klasy VII gimnazjum dawnego ustroju. (Program gimnazjum państwowego. Gimnazjum wyższe. Religia rzymskokatolicka, Warszawa, 1926 r.).

W wykonaniu programu należy uwzględnić swoiste potrzeby liceum pedagogicznego.

Minister:

(—) W. Świętosławski.

109

OKÓLNIK Nr 77

z dnia 29 lipca 1937 r. (III PU-4622/37)

w sprawie programu nauki religii rzymskokatolickiej w liceach zawodowych w roku szkolnym 1937/38.

(Przedruk z Dz. Urz. Min. W.R. i O.P. Nr 10 z dnia 16 sierpnia 1937 r. poz. 322).

Zarządzam z ważnością od dnia 1 września 1937 r. aż do odwołania, aby nauka religii rzymskokatolickiej w klasach pierwszych wszystkich

liceów zawodowych, organizowanych na zasadach nowego ustroju, była prowadzona, podobnie jak w liceach ogólnokształcących, w wymiarze dwóch godzin tygodniowo według programu, obowiązującego dla klasy VII gimnazjum dawnego ustroju. (Program gimnazjum państwowego. Gimnazjum wyższe. Religia rzymskokatolicka. Warszawa, 1926 r.).

Minister Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego:

w. z. (—) *Jerzy Ferek Bleszyński.*

110

MINISTERSTWO
WYZNAŃ RELIGIJNYCH
I OŚWIECENIA PUBLICZNEGO
Warszawa

—o—

z dnia 10 września 1937 r.
Nr II Pr-8341/37.

w sprawie realizacji programów
liceów ogólnokształcących.

Instrukcja z dn. 17 lipca 1937 r. (Nr II Pr-6318/37) dotycząca realizacji programu nauki w państwowym liceum ogólnokształcącym przewiduje, że nauczanie języka obcego nowożytnego winno się odbywać według dawnego programu, obowiązującego dla VII klasy gimnazjum dawnego ustroju. Zarządzenie to odnosi się również do listy lektury.

W związku z powyższym należy zwrócić uwagę nauczycielstwu, że dobierając dla młodzieży lekturę z języków nowożytnych winno się opierać na listach zatwierdzonych dla klas wyższych gimnazjum dawnego ustroju. Lektura podana w programach języków obcych w liceum będzie jeszcze poddana rewizji.

Jednocześnie należy zawiadomić nauczycieli języka greckiego, że w programie języka greckiego (liceum klasyczne) na str. 15 siódmy wiersz od dołu, należy poprawić tekst w sposób następujący:

zamiast — „Lektura wskazana w punktach 1 i 2 programu...”

winno być — „Lektura wskazana w punktach 2 i 3 programu”.

Podsekretarz Stanu:

(—) *Jerzy Ferek Bleszyński.*

111

ZARZĄDZENIE

Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia
Publicznego oraz Ministra Spraw Wojskowych

z dnia 10 września 1937 r. (Nr II W-8256/37)

w sprawie organizacji przysposobienia młodzieży
szkolnej do obrony kraju.

I. CELE I ZADANIA PRZYSPOSOBIENIA
MŁODZIEŻY SZKOLNEJ DO OBRONY
KRAJU.

§ 1.

1. Celem przysposobienia młodzieży szkolnej do obrony kraju jest przygotowanie uświadomionych, czynnych, dzielnych i karnych obywateli, gotowych każdej chwili stanąć w jego obronie przed grożącym z jakiegokolwiek strony niebezpieczeństwem. Przysposobienie młodzieży szkolnej do obrony kraju jest podstawowym zadaniem pracy wychowawczej i dydaktycznej każdej szkoły.

2. Przysposobienie młodzieży do obrony kraju obejmuje:

- a) ogólne przygotowanie do obrony kraju,
- b) przysposobienie wojskowe (młodzieży żeńskiej do służby pomocniczej wojskowej).

Ogólne przygotowanie młodzieży do obrony kraju realizuje się przez całą pracę wychowawczą i dydaktyczną każdej szkoły.

Przysposobienie wojskowe młodzieży realizuje się w szkołach średnich ogólnokształcących i zawodowych oraz w szkołach dokształcających zawodowych, w których uczniowie odpowiadają przeciętnie wiekowi od lat 15 wzwyż, według obowiązujących programów szkolnych.

§ 2.

Dla osiągnięcia zadań, związanych z ogólnym przygotowaniem młodzieży do obrony kraju, szkoły zgodnie ze swymi statutami i programami:

- a) zwracają w pracy wychowawczej szczególną uwagę na te wszystkie czynniki, które przyczyniają się do kształtowania silnych, prawych charakterów, do wyrabiania poczucia odpowiedzialności za pracę jednostkową i zespołową, do rozwijania i potęgowania cnót żołnierskich, a zwłaszcza miłości Ojczyzny,

poczucia honoru, obowiązkowości i woli zwycięstwa,

- b) kładą nacisk w nauce poszczególnych przedmiotów na te elementy wiedzy, które mają związek z obronnością Państwa i otaczają specjalną opieką ćwiczenia cielesne jako podstawę przysposobienia wojskowego młodzieży.

II. ORGANIZACJA HUFCÓW SZKOLNYCH.

§ 3.

Przysposobienie wojskowe młodzieży męskiej i przysposobienie młodzieży żeńskiej do służby pomocniczej wojskowej jest obowiązkowym przedmiotem (szkolnym). Ocenę osiągniętych przez młodzież wyników pracy umieszcza się na świadectwach szkolnych.

Przysposobieniu temu podlega młodzież szkół wymienionych w § 1. Młodzież objęta przysposobieniem wojskowym tworzy hufce szkolne, noszące nazwę i numer szkoły.

§ 4.

W niektórych szkołach zawodowych mogą być organizowane hufce szkolne wojskowego przysposobienia specjalnego.

§ 5.

Organizacja hufców szkolnych, opieka i kontrola nad ich pracą należy do obowiązków dyrektora szkoły, dyrektorki (przełożonej) i rady pedagogicznej.

Bezpośredni nadzór fachowy nad męskimi hufcami szkolnymi sprawuje komendant obwodu przysposobienia wojskowego, zaś nad żeńskimi hufcami szkolnymi instruktorka P. W. K., wyznaczona przez właściwego dowódcę O. K.

§ 6.

Program nauki przysposobienia wojskowego ustala Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w porozumieniu z Ministerstwem Spraw Wojskowych.

§ 7.

1. Komendantem hufca szkolnego jest nauczyciel, posiadający stopień oficera lub podchorążego rezerwy. W razie braku wśród nauczycieli odpowiedniego kandydata, funkcje te

może spełniać oficer lub podchorąży rezerwy (możliwie absolwent danej szkoły), względnie oficer służby stałej, wyznaczony przez komendanta obwodu przysposobienia wojskowego.

2. Kandydata na komendanta hufca szkolnego przysposobienia wojskowego wybiera w porozumieniu z komendantem obwodu przysp. wojskowego dyrektor szkoły i przedstawia Kuratorowi Okręgu Szkolnego, który go zatwierdza w porozumieniu z właściwym Dowódcą Okręgu Korpusu.

3. Komendantką hufca żeńskiego jest nauczycielka, posiadająca uznane przez Ministerstwo Spraw Wojskowych przygotowanie do tej pracy i wyznaczona na wniosek dyrektorki (przełożonej) szkoły przez Kuratora Okręgu Szkolnego w porozumieniu z Dowódcą Okręgu Korpusu. W razie braku wśród nauczycielek odpowiedniej kandydatki, funkcję tę może pełnić instruktorka P. W. K. Org. Przysp. Wojsk. Kobiet, zatrudniona przez dyrekcję szkoły po zatwierdzeniu przez Kuratora Okręgu Szkolnego w porozumieniu z Dowódcą Okręgu Korpusu.

Komendantka hufca prowadzi wyszkolenie przy współpracy lekarki (lekarza) szkolnej i miejscowych instytucji szpitalnych.

4. Wynagrodzenie komendantów i komendantek hufców ustala osobne przepisy.

§ 8.

Komendanci i komendantki hufców szkolnych wchodzi w skład Rady Pedagogicznej.

Do obowiązków komendanta, względnie komendantki hufca szkolnego należy:

- a) wykonanie programu w dziale P. W.,
- b) utrzymanie karności i porządku w hufcu,
- c) administracja hufca.

§ 9.

Komendant obwodu przysposobienia wojskowego oraz instruktorka P.W.K. spełniają nadzór fachowy w myśl § 5, po uprzednim każdorazowym zgłoszeniu się u dyrektora (dyrektorki) szkoły.

Dla omówienia ważniejszych spraw, specjalnie związanych z zagadnieniem przysposobienia wojskowego, obwodowy komendant przysposobienia wojskowego oraz instruktorka P. W. K. biorą udział na zaproszenie dyrektora (dyrektorki, przełożonej) w zwołanych w tym celu posiedzeniach Rady Pedagogicznej.

§ 10.

1. Uczniowie i uczennice, wchodzący w skład hufca szkolnego, podlegają szczegółowemu i okresowemu badaniu przez lekarza szkolnego (lekarzkę szkolną). Zasady postępowania i szczegóły badań lekarskich ustalają odrębne przepisy.

2. Od zajęć w hufcach szkolnych albo zajęć w określonym dziale szkolenia może być uczeń (uczennica) zwolniony tylko czasowo i częściowo na podstawie orzeczenia lekarza szkolnego.

§ 11.

1. Organizacją okręgowych obozów letnich oraz przedobozu dla młodzieży męskiej i kilkuniedniowych obozów żeńskich zajmuje się Ministerstwo Spraw Wojskowych, które troszczy się o zaopatrzenie materialne oraz o potrzebny personel kierowniczy i instruktorski.

2. Młodzież hufców szkolnych podlega w obozach przepisom i regulaminom obozowym przysposobienia wojskowego.

3. Komendanci szkolnych hufców są powoływani do obozów na zasadach, które określają odrębne przepisy.

§ 12.

Broni oraz częściowo amunicji i sprzętu do wyszkolenia dla szkolnych hufców dostarczają władze wojskowe przysposobienia wojskowego.

§ 13.

Pomocników instruktorów, podporządkowanych na czas trwania służby w hufcach, komendantowi hufca dostarczają władze wojskowe przysposobienia wojskowego.

III. NADZÓR.

§ 14.

Nadzór nad przysposobieniem do obrony kraju na terenie szkół należy do właściwych władz szkolnych.

§ 15.

Nadzór fachowy nad przysposobieniem wojskowym młodzieży męskiej i przysposobieniem do pomocniczej służby wojskowej młodzieży żeńskiej sprawują właściwe władze wojskowe

P. W. zawsze w porozumieniu z dyrektorami szkół.

§ 16.

Nadzór nad obozami i kursami specjalnymi sprawują właściwe D. O. K.

Delegaci Ministerstwa W. R. i O. P. oraz Kuratoriów Okręgów Szkolnych mają prawo zwiedzania obozów i kursów oraz ich kontroli wychowawczej po uprzednim porozumieniu się z komendantami obozów lub kursów.

IV. PRZEPISY KOŃCOWE I PRZEJŚCIOWE.

§ 17.

Hufce szkolne biorą udział w świętach w.f. i p.w. na zasadach określonych przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

§ 18.

Szczegółowe organizacje hufców szkolnych określają regulaminy hufców męskich i żeńskich, wydane przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w porozumieniu z Ministerstwem Spraw Wojskowych.

§ 19.

Sprawę przysposobienia do obrony kraju w szkołach akademickich i wyższych ureguluje osobne zarządzenie.

§ 20.

Organizację przysposobienia wojskowego młodzieży męskiej i przysposobienia młodzieży żeńskiej do służby pomocniczej wojskowej wprowadza się we wszystkich szkołach typu licealnego z dniem wejścia w życie niniejszego zarządzenia.

We wszystkich innych szkołach przysposobienie to wprowadzone będzie odrębnymi zarządzeniami Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Aż do tego czasu obowiązują dotychczasowe przepisy.

§ 21.

W tych szkołach, w których obowiązki komendantów hufców pełni kadra P. W., dyrektorzy szkół powierzają jednemu z pośród nauczycieli obowiązki zastępcy komendanta. Obowiązki zastępcy komendanta hufca określi osobne zarządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

§ 22.

Zarządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Z tym dniem, o ile przepisy niniejszego zarządzenia nie stanowią inaczej, traci moc obowiązującą zarządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego i Ministra Spraw Wojskowych z dnia 4 lutego 1931 roku Nr I WF-637/31 (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z r. 1931 poz. 31).

Minister	Minister
Spraw Wojskowych:	Wyznań Religijnych
	i Oświecenia Publiczn.
(—) <i>T. Kasprzycki</i> gen. dyw. (—) w z. <i>Jerzy Ferek Bleszyński</i> .	

112

ROZPORZĄDZENIE
**Ministra Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego**

z dnia 10 sierpnia 1937 r. (BP-18267/37)

o wymiarze godzin nauczania oraz innych zajęć obowiązkowych nauczycieli i kierowników szkół.

(Przedruk z Dz. Urz. M. W. R. i O. P. Nr 10 z dnia 16 sierpnia 1937 poz. 316).

Na podstawie art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 1 lipca 1926 r. o stosunkach służbowych nauczycieli (Dz. U. R. P. Nr 104, poz. 873 z r. 1932), zmienionej rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 28 października 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr 85, poz. 660) postanawiam, co następuje:

PRZEPISY SZCZEGÓLNE.**I. Przedszkola.**

§ 1. (1) Wychowawczynie przedszkola obowiązane są do prowadzenia zajęć wychowawczych w wymiarze 30 godzin tygodniowo.

(2) Kierowniczką przedszkola obowiązana jest do prowadzenia zajęć wychowawczych w wymiarze 28 godzin tygodniowo. W przedszkolach o trzech i więcej oddziałach odlicza się kierownicze z obowiązującego wymiaru zajęć po dwie godziny tygodniowo za każdy oddział powyżej dwóch.

I. Publiczne szkoły powszechne.

§ 2. (1) Nauczyciel szkoły powszechnej obowiązany jest do udzielania nauki w wymiarze 30 godzin lekcyjnych tygodniowo.

(2) Prefektowi szkoły powszechnej odlicza się od powyższego wymiaru godzin nauczania 6 godzin na zajęcia duszpasterskie, związane z praktykami religijnymi uczniów.

§ 3. Nauczyciel szkoły powszechnej specjalnej, względnie oddziału specjalnego (pomocniczego), obowiązany jest do udzielania nauki w wymiarze 28 godzin lekcyjnych tygodniowo.

§ 4. (1) Kierownik szkoły powszechnej obowiązany jest zgodnie z postanowieniami statutu publicznych szkół powszechnych do udzielania nauki w wymiarze:

28 godzin lekcyjnych tygodniowo w szkole o 2 nauczycielach,

26 godzin lekcyjnych tygodniowo w szkole o 3 nauczycielach,

24 godzin lekcyjnych tygodniowo w szkole o 4 nauczycielach,

22 godzin lekcyjnych tygodniowo w szkole o 5 nauczycielach,

20 godzin lekcyjnych tygodniowo w szkole o 6 nauczycielach.

(2) Przy liczbie nauczycieli nie mniejszej od 7, kierownik otrzymuje za każdy oddział powyżej 7 — dwie godziny tygodniowo dalszej niżki, a więc przy ośmiu oddziałach uczy 18 godzin tygodniowo, przy dziewięciu oddziałami — 16 godzin tygodniowo itd.

§ 5. Kierownik szkoły powszechnej specjalnej obowiązany jest, zależnie od liczby nauczycieli względnie oddziałów do udzielania nauki w wymiarze godzin, przewidzianym w § 4, zmniejszonym o 2.

§ 6. Nauczyciel szkoły powszechnej powołany do pracy instruktorskiej, otrzymuje na czas pełnienia tej pracy niżkę obowiązującego go wymiaru godzin nauczania do 6 tygodniowo. W wyjątkowych przypadkach Minister, może zmniejszyć mu ten wymiar lub zwolnić go całkowicie od godzin lekcyjnych.

III. Szkoły średnie ogólnokształcące i zakłady kształcenia nauczycieli.

§ 7. Nauczyciel szkoły średniej ogólnokształcącej (gimnazjum i liceum) i seminarium

dla wychowawczyń przedszkoli obowiązany jest do udzielania nauki w następującym wymiarze:

- a) 27 godzin lekcyjnych tygodniowo w I kategorii przedmiotów, obejmującej: rysunek, zajęcia praktyczne, śpiew i muzykę, ćwiczenia cielesne, przysposobienie wojskowe, przysposobienie sportowe,
- b) 23 godzin lekcyjnych tygodniowo w II kategorii przedmiotów, obejmującej: religię, historię, geografję, higienę, filozofję, zagadnienia życia współczesnego,
- c) 21 godzin lekcyjnych tygodniowo w III kategorii przedmiotów, obejmującej: języki, matematykę, fizykę, chemię, biologię.

§ 8. (1) Nauczyciel Państwowego Wyższego Kursu Nauczycielskiego, Państwowego Instytutu Pedagogiki Specjalnej, Państwowego Instytutu Robót Ręcznych i pedagogium, obowiązany jest do udzielania nauki w wymiarze 18 godzin lekcyjnych tygodniowo.

(2) Nauczyciel liceum pedagogicznego obowiązany jest do pełnienia wszystkich czynności, związanych z przygotowaniem zawodowym uczniów oraz do udzielania nauki w następującym wymiarze:

- a) 21 godzin lekcyjnych tygodniowo w I kategorii przedmiotów, obejmującej: rysunek, zajęcia praktyczne, przysposobienie wojskowe, przysposobienie sportowe, śpiew i muzykę, gospodarstwo domowe, higienę szkolną, ćwiczenia cielesne,
- b) 18 godzin lekcyjnych tygodniowo w II kategorii przedmiotów, obejmującej: religię, naukę języków, historię, matematykę, fizykę i chemię, biologię, geografję, pracę społeczno - wychowawczą, przedmioty pedagogiczne.

§ 9. Nauczyciel Państwowego Instytutu Nauczycielskiego obowiązany jest do udzielania nauki w wymiarze 15 godzin lekcyjnych tygodniowo.

§ 10. Dyrektor (przełożona), względnie pełniący obowiązki dyrektora (przełożonej),

- a) Państwowego Instytutu Nauczycielskiego, oraz pedagogium i liceum pedagogicznego, przy których jest zorganizowany internat, — obowiązany jest do

udzielania nauki w wymiarze 4 godzin lekcyjnych tygodniowo.

- b) Państwowego Wyższego Kursu Nauczycielskiego, Państwowego Instytutu Pedagogiki Specjalnej, Państwowego Instytutu Robót Ręcznych, szkoły średniej ogólnokształcącej, obejmującej gimnazjum i liceum oraz pedagogium i liceum pedagogicznego, — obowiązany jest do udzielania nauki w wymiarze 6 godzin lekcyjnych tygodniowo,
- c) seminarium dla wychowawczyń przedszkoli, szkoły średniej ogólnokształcącej, obejmującej tylko gimnazjum, — obowiązany jest do udzielania nauki w wymiarze 8 godzin lekcyjnych tygodniowo.

§ 11. Nauczyciel szkoły ćwiczeń lub publicznej szkoły powszechnej, spełniającej zadania szkoły ćwiczeń, obowiązany jest do udzielania nauki w wymiarze 23 godzin lekcyjnych tygodniowo.

§ 12. (1) Kierownik (nauczyciel, pełniący obowiązki kierownika) szkoły ćwiczeń, lub publicznej szkoły powszechnej, spełniającej zadania szkoły ćwiczeń, obowiązany jest do udzielania nauki w wymiarze:

- 18 godzin lekcyjnych tygodniowo w szkole o 2 oddziałach czynnych,
- 16 godzin lekcyjnych tygodniowo w szkole o 3—4 oddziałach czynnych,
- 14 godzin lekcyjnych tygodniowo w szkole o 5—6 oddziałach czynnych,
- 12 godzin lekcyjnych tygodniowo w szkole o 7 oddziałach czynnych.

(2) Pełniący obowiązki kierownika szkoły ćwiczeń nauczyciel przedmiotów pedagogicznych w liceum pedagogicznym, obowiązany jest do udzielania nauki łącznie w liceum pedagogicznym i szkole ćwiczeń w wymiarze:

- 15 godzin lekcyjnych tygodniowo, gdy szkoła liczy 2 oddziały czynne,
- 13 godzin lekcyjnych tygodniowo, gdy szkoła liczy 3—4 oddziały czynne,
- 11 godzin lekcyjnych tygodniowo, gdy szkoła liczy 5—6 oddziałów czynnych,
- 9 godzin lekcyjnych tygodniowo, gdy szkoła liczy 7 oddziałów czynnych.

§ 13. (1) Nauczyciel szkoły średniej ogólnokształcącej, liceum pedagogicznego lub pedagogium, powołany do pracy instruktorskiej, otrzymuje na czas pełnienia tej pracy niższą obowiązującego go wymiaru godzin nauczania

do 6 godzin lekcyjnych tygodniowo. W wyjątkowych przypadkach Minister może go zwolnić całkowicie od obowiązku udzielania nauki.

(2) Nauczyciel szkoły średniej ogólnokształcącej, liceum pedagogicznego lub pedagogium, pełniący obowiązki kierownika ogniska metodycznego, otrzymuje na czas pełnienia tej pracy zniżkę obowiązującego go wymiaru godzin nauczania do 12 godzin lekcyjnych tygodniowo.

IV. Szkoły zawodowe.

§ 14. (1) Nauczyciel szkoły zawodowej obowiązany jest do udzielania nauki w następującym wymiarze:

- a) 27 godzin lekcyjnych tygodniowo w I kategorii przedmiotów, obejmującej: pisanie na maszynie, zajęcia warsztatowe, zajęcia praktyczne z wyjątkiem szkół średnich rolniczych, liceów rolniczych, liceów gospodyń wiejskich oraz szkół przysposobienia w gospodarstwie rodzinnym II stopnia, muzykę, śpiew, ćwiczenia cielesne, przysposobienie wojskowe, przysposobienie sportowe,
- b) 23 godzin lekcyjnych tygodniowo w II kategorii przedmiotów, obejmującej: religię, historię, higienę z wyjątkiem liceów gospodarstwa domowego oraz szkół przysposobienia w gospodarstwie rodzinnym II stopnia, naukę o Polsce współczesnej, zajęcia praktyczne w szkołach średnich rolniczych, liceach rolniczych, liceach gospodyń wiejskich oraz w szkołach przysposobienia w gospodarstwie rodzinnym II stopnia;
- c) 21 godzin lekcyjnych tygodniowo w III kategorii przedmiotów, obejmującej: naukę ogólną języków, prawoznawstwo (zasady prawa) z wyjątkiem liceów administracyjnych i mierniczych, pedagogię, psychologię, rachunki i matematykę z wyjątkiem liceów przemysłowych męskich, geometrię wykreślną, perspektywę, fizykę, chemię ogólną, przedmioty przyrodnicze, ćwiczenia w pracowniach fizycznej, chemicznej ogólnej i przyrodniczej, geografii gospodarczą z wyjątkiem szkół handlowych i kupieckich, zagadnienia gospodarcze i społeczno-państwowe z wyjątkiem liceów rolniczych oraz liceów gospodyń wiejskich, politykę agrarną, stenografię, estetykę,

rysunek, rysunek zawodowy w szkołach stopnia gimnazjalnego i niższego, rysunek techniczny, rysunek z ćwiczeniami plastycznymi, rysunek odręczny, rysunek zawodowy artystyczny;

- d) 18 godzin lekcyjnych tygodniowo w IV kategorii przedmiotów, obejmującej przedmioty, wymienione w programach nauki, jako przedmioty zawodowe, a nie zaliczone do poprzednich kategorii, a nadto matematykę w liceach przemysłowych męskich, mechanikę techniczną, chemię techniczną, chemię z materiałoznawstwem, higienę w liceach gospodarstwa domowego oraz w szkołach przysposobienia w gospodarstwie rodzinnym II stopnia, naukę języków w zastosowaniu do zawodu w szkołach kupieckich, handlowych i hotelarskich, chemię w liceach rolniczych oraz w liceach gospodarstwa domowego, współczesne zagadnienia społeczno-państwowe i gospodarcze w liceach rolniczych oraz w liceach gospodyń wiejskich.

(2) Ponadto każda z wymienionych kategorii obejmie przedmioty i ćwiczenia, które Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do niej zaliczy.

§ 15. (1) Kierownik warsztatów w szkole męskiej obowiązany jest do pełnienia wszystkich czynności, związanych z kierownictwem warsztatami i zajęciami praktycznymi uczniów, przez cały czas pracy uczniów w warsztatach szkolnych oraz do udzielania nauki:

- a) gdy zajęcia uczniów w warsztatach trwają od 10 do 13 godzin tygodniowo — w wymiarze od 14 do 9 godzin lekcyjnych tygodniowo, w zależności od decyzji Ministerstwa,
- b) gdy zajęcia uczniów w warsztatach trwają 24 lub więcej godzin tygodniowo — w wymiarze 8 do 6 godzin lekcyjnych tygodniowo z tym, że ogólny wymiar godzin czynności w warsztatach i godzin nauczania wynosi 32 godziny tygodniowo.

(2) Kierownik(czka) warsztatów w szkole żeńskiej obowiązany(a) jest do pełnienia wszystkich czynności związanych z kierownictwem warsztatami i zajęciami praktycznymi uczennic, w ogólnym wymiarze 36 godzin tygodniowo, a w tym do udzielania nauki w wymiarze uzupełniającym godziny zajęć warsztatowych do 36

tygodniowo, lecz nie mniejszym niż 12 godzin lekcyjnych tygodniowo.

§ 16. Kierownik wydziału, względnie działu, obowiązany jest do pełnienia wszystkich czynności, związanych z kierownictwem, oraz do udzielania nauki w wymiarze od 12 do 18 godzin lekcyjnych tygodniowo, zależnie od wielkości wydziału (działu) i decyzji Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

§ 17. Asystent, względnie instruktor szkoły zawodowej, obowiązany jest do pełnienia czynności asystenckich lub instruktorskich w wymiarze 36 godzin tygodniowo.

§ 18. Asystent, względnie instruktor szkoły zawodowej, który nie może być zajęty czynnościami asystenckimi, względnie instruktorskimi w pełnym wymiarze godzin, określonym w § 17, obowiązany jest do pracy, związanej z prowadzeniem pracowni, względnie warsztatów, w liczbie godzin, brakującej mu do pełnego wymiaru.

§ 19. Dyrektor szkoły zawodowej obowiązany jest niezależnie od pełnienia czynności dyrektora szkoły do udzielania nauki w wymiarze 6 godzin lekcyjnych tygodniowo.

V. Szkoły artystyczne.

§ 20. Nauczyciel konserwatorium muzycznego obowiązany jest do udzielania nauki w następującym wymiarze:

- a) 27 godzin lekcyjnych tygodniowo w I kategorii przedmiotów, obejmującej: naukę gry na fortepianie dodatkowym, akompaniament, naukę gry na instrumentach perkusyjnych, ćwiczenia ruchowe (np. gimnastykę rytmiczną), język włoski, łacinę, kostiumologię, charakteryzację, inspekcję orkiestry i chóru,
- b) 21 godzin lekcyjnych tygodniowo w II kategorii przedmiotów, obejmującej: niższe i średnie kursy gry na fortepianie, skrzypcach, altówce, wiolonczeli i organach, naukę gry na instrumentach dętych, kontrabasie i harfie (wszystkie kursy), zasady muzyki, solfeż, harmonię, kontrapunkt, instrumentoznawstwo, historię muzyki, czytanie partytur, naukę o formach, psychologię, logikę, akustykę, estetykę, pedagogikę ogólną i specjalną, reżyserię i korepetycje w klasie

operowej, rytuał kościelny dla organizmów,

- c) 18 godzin lekcyjnych tygodniowo w III kategorii przedmiotów, obejmującej: wyższe kursy fortepianu, skrzypiec, altówki, wiolonczeli, organów, teorię i kompozycję specjalną, dyrygenturę, śpiew solowy oraz orkiestrę, chór i zespoły kameralne,
- d) 12 godzin lekcyjnych tygodniowo w IV kategorii przedmiotów, obejmującej: kursy repertuarowe (wirtuozowskie) oraz cykl nauk muzykologicznych.

§ 21. Dyrektor (rektor) konserwatorium muzycznego obowiązany jest do udzielania nauki w wymiarze 6 godzin lekcyjnych tygodniowo, a zastępca dyrektora (wicedyrektor) — 12 godzin lekcyjnych tygodniowo.

§ 22. Nauczyciel Państwowego Instytutu Sztuki Teatralnej obowiązany jest do udzielania nauki w wymiarze 18 godzin lekcyjnych tygodniowo.

§ 23. Dyrektor Państwowego Instytutu Sztuki Teatralnej obowiązany jest do udzielania nauki w wymiarze 6 godzin lekcyjnych tygodniowo.

§ 24. Nauczyciele, asystenci, instruktorzy i dyrektorzy Instytutów Sztuk Plastycznych, obowiązani są do udzielania nauki i innych zajęć w wymiarze, określonym w §§ 14 punkt d), 15, 16, 17, 18, 19.

PRZEPISY WSPÓLNE.

§ 25. Oprócz udzielania nauki, względnie pełnienia czynności asystenckich lub instruktorskich, do ogółu zajęć obowiązkowych nauczycieli i kierowników szkół należy spełnianie wszystkich czynności, przewidzianych osobnymi przepisami.

§ 26. (1) Gdy szczególne warunki organizacyjne szkoły w związku z planem godzin będą tego wymagały, nauczyciele i kierownicy szkół obowiązani są do udzielania nauki, względnie pełnienia czynności asystenckich lub instruktorskich w wymiarze wyższym, niż określony przepisami szczególnymi — czyli w godzinach nadliczbowych.

(2) Wymiar godzin nadliczbowych, do któ-

rego nauczyciele są zobowiązani, nie może przekraczać:

- a) dla nauczycieli wszystkich typów szkół — 4 godzin tygodniowo,
- b) dla kierowników wydziałów — 3 godzin tygodniowo,
- c) dla dyrektorów i kierowników wszystkich typów szkół, z wyjątkiem kierowników publicznych szkół powszechnych (specjalnych) — 2 godzin tygodniowo.

(3) Kierownicy warsztatów, asystenci i instruktorzy w szkołach zawodowych zobowiązani są do pełnienia czynności w godzinach nadliczbowych w takim wymiarze, jaki wynika z warunków organizacyjnych szkoły w związku z planem godzin.

(4) Kierownicy publicznych szkół powszechnych (specjalnych) nie mogą być zatrudnieni w godzinach nadliczbowych.

§ 27. Za pracę w godzinach nadliczbowych przysługuje nauczycielowi (asystentowi, instruktorowi) dodatek służbowy w wysokości, określonej osobnymi przepisami.

§ 28. (1) Nauczyciel (kierownik wydziału, działu, warsztatu), asystent, instruktor i dyrektor (kierownik, przełożona), który otrzymał na podstawie właściwych przepisów zniżkę obowiązującego go wymiaru godzin nauczania, względnie wymiaru godzin czynności asystenckich lub instruktorskich, nie może być w tym czasie zatrudniony w godzinach nadliczbowych.

(2) Przepis ustępu poprzedniego nie dotyczy nauczycieli, pełniących obowiązki kierowników ognisk metodycznych, którzy mogą być zatrudnieni w godzinach nadliczbowych w wymiarze najwyżej 3 godzin tygodniowo.

§ 29. (1). Nauczyciel, który zgodnie z przepisaniem planem godzin nie udzielał w pewnych okresach roku szkolnego nauki w obowiązującym go wymiarze godzin lekcyjnych tygodniowo, powinien tę brakującą liczbę godzin lekcyjnych, o ile organizacja planu nauki tego wymaga, uzupełnić w innych okresach roku szkolnego, przy czym nie można go zobowiązać do większej liczby godzin, niż 32 tygodniowo.

(2) Gdy wskutek tego w pewnych okresach nauczyciel udzielał nauki w wymiarze wyższym od normalnie go obowiązującego, prawo do dodatku służbowego za godziny nadliczbowe przysługiwać mu będzie dopiero po uzupełnieniu wszystkich godzin, brakujących mu do nor-

malnego wymiaru w poszczególnych okresach roku szkolnego.

§ 30. (1) Nauczyciel, przydzielony do szkoły innego typu, obowiązany jest do udzielania nauki i innych zajęć w wymiarze, przewidzianym dla nauczycieli tej szkoły, do której został przydzielony.

(2) Postanowienia poprzedniego ustępu nie dotyczą nauczyciela, pozostającego na etacie jednej szkoły, któremu władza poleciła równocześnie spełnianie obowiązków w innej szkole.

§ 31. (1) Jeżeli nauczyciel naucza przedmiotów, należących do różnych kategorii, to za kategorię zasadniczą, według której oznacza się obowiązujący go wymiar godzin lekcyjnych, przyjmuje się kategorię, obejmującą przedmioty, do nauczania których posiada kwalifikacje nauczycielskie, lub które głównie studiował, względnie te, których naucza w największej liczbie godzin.

(2) Przy równej liczbie godzin nauczania, przedmiotów różnych kategorii, za kategorię zasadniczą, według której oznacza się obowiązujący nauczyciela wymiar godzin lekcyjnych, przyjmuje się kategorię przedmiotów, do nauczania których posiada kwalifikacje.

(3) Jeżeli nauczyciel, o którym mowa w ustępie poprzednim, udziela lekcji przedmiotów kategorii zasadniczej w liczbie godzin, nie dosięgającej obowiązującego go w tej kategorii przedmiotów wymiaru, wówczas powinien brakującą liczbę godzin uzupełnić równą jej liczbą godzin, udzielanych przez niego przedmiotów innych kategorii.

(4) Nauczyciel ćwiczeń cielesnych może brakującą mu do obowiązującego go wymiaru liczbę godzin lekcyjnych uzupełnić godzinami przysposobienia sportowego, prowadzonego przez niego w szkole w godzinach popołudniowych, a jeśli nauczyciel ten jest lekarzem, może brakującą liczbę godzin lekcyjnych uzupełnić godzinami zajęć higieniczno-lekarskich.

(5) Nauczyciel, będący kierownikiem pedagogicznym hufca szkolnego może brakującą mu do obowiązującego wymiaru liczbę godzin lekcyjnych uzupełnić najwyżej 4 godzinami zajęć w hufcu szkolnym.

(6) Nauczyciel, będący wychowawcą internatu, może brakującą mu do obowiązującego wymiaru liczbę godzin lekcyjnych uzupełnić najwyżej 10 godzinami wychowawstwa w in-

ternacie. W tym przypadku nie przysługuje mu dodatek służbowy wychowawcy internatu, a za pozostałe ewentualnie z liczby 10 godziny wychowawstwa, przekraczające obowiązujący go wymiar godzin nauczania, otrzymuje dodatek służbowy za godziny nadliczbowe.

POSTANOWIENIA KOŃCOWE.

§ 32. (1) Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 września 1937 r.

(2) Z dniem tym tracą moc obowiązującą wszelkie przepisy wydane dotychczas w sprawach objętych rozporządzeniem niniejszym, w szczególności rozporządzenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 24 stycznia 1934 r. o wymiarze godzin nauczania oraz innych zajęć obowiązkowych nauczycieli i kierowników szkół (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 1, poz. 4), z dnia 26 maja 1934 r. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 4, poz. 57) i z dnia 29 października 1934 r. o wymiarze zajęć asystentów i instruktorów w szkołach zawodowych (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 8, poz. 123).

Minister Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego:

(—) *W. Świętosławski.*

113

ROZPORZĄDZENIE

Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

z dnia 10 sierpnia 1937 r. (BP-14572/37)

o dodatkach służbowych, należnych pozostającym na etacie Państwa nauczycielom szkół państwowych i publicznych z tytułu nauczania i zajęć w godzinach nadliczbowych oraz z tytułu pracy w szkołach zawodowych i specjalnych w charakterze wybitnego fachowca.

(Przedruk z Dz. Urz. M. W. R. i O. P. Nr 10 z dnia 16 sierpnia 1937 r. poz. 317).

Na podstawie § 40 punkt e) oraz § 65 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 grudnia 1933 r. o zasadach zaszeregowania funkcjonariuszów państwowych do grup uposażenia i automatycznego przechodzenia nauczycieli do wyższych grup uposażenia, o dodatkach lokalnych, funkcyjnych i służbowych oraz o umundurowa-

niu niższych funkcjonariuszów państwowych (Dz. U. R. P. Nr 102, poz. 781) postanawiam, co następuje:

A. Dodatki służbowe z tytułu nauczania we wszystkich typach szkół oraz z tytułu pełnienia czynności asystenckich lub instruktorskich w szkołach zawodowych.

§ 1. Nauczyciele wszystkich typów szkół za nauczanie — a asystenci i instruktorzy warsztatowi w szkołach zawodowych za pełnienie czynności asystenckich lub instruktorskich — w godzinach nadliczbowych, t. j. przekraczających wymiar, ustalony w §§ 1—3, 7—12, 14—17 i 19—24 rozporządzenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 10 sierpnia 1937 r. o wymiarze godzin nauczania oraz innych zajęć obowiązkowych nauczycieli i kierowników szkół (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 10, poz. 316) otrzymują dodatek służbowy, nazwany w dalszym ciągu dodatkiem służbowym za godziny nadliczbowe.

§ 2. (1) Dodatek służbowy za godziny nadliczbowe wypłaca się:

- a) jeśli nauczanie, względnie pełnienie czynności asystenckich lub instruktorskich w godzinach nadliczbowych trwa przez pełne dwa półrocza nauki szkolnej — przez 12 miesięcy;
- b) jeśli zajęcia powyższe trwają tylko przez pierwsze półrocze nauki szkolnej, kończące się w grudniu, — przez 4 miesiące, a w zawodowych szkołach przemysłowych i kształcących, w których pierwsze półrocze kończy się w styczniu — przez 6 miesięcy;
- c) jeśli zajęcia te trwają przez pełne drugie półrocze nauki szkolnej — przez 6 miesięcy;
- d) jeśli zajęcia te trwają przez okres co najmniej 5 lub więcej pełnych miesięcy, lecz nie przez pełne dwa półrocza nauki szkolnej — przez liczbę miesięcy o 1 większą od liczby miesięcy, w ciągu których zajęcia te trwały;
- e) jeśli zajęcia te trwają przez okres krótszy niż 5 miesięcy — przez okres, w którym one trwały, z tym, że nauczycielowi, który rozpoczął lub zakończył zajęcia w

środku miesiąca, względnie i rozpoczął i zakończył zajęcia w środku miesiąca, należy za okresy czasu krótsze od pełnego miesiąca wypłacać za każdy dzień $\frac{1}{30}$ stawki miesięcznej.

(2) Dodatek służbowy za 11 i 12 miesiąc (punkt a) i dodatek służbowy za miesiąc dodatkowy (punkt d), określa się w wymiarze, odpowiadającym należności dla danego miesiąca za średnią miesięczną liczbę godzin nadliczbowych w okresie czasu, w ciągu którego nauczyciel był zatrudniony.

§ 3. Dodatek służbowy za godziny nadliczbowe płatny jest z góry lub z dołu w zależności od rodzaju godzin nadliczbowych. Z góry płatne są godziny nadliczbowe, przydzielone nauczycielowi na dany rok szkolny na podstawie ustalonego z góry i zatwierdzonego na cały rok szkolny podziału czynności grona nauczycielskiego. Z dołu natomiast płatne są godziny nadliczbowe, dla których okres trwania nie może być z góry ustalony (np. za godziny nadliczbowe, wynikające z powierzenia zastępstw osób chorych i urlopowanych bezterminowo).

§ 4. Stawki miesięczne dodatku służbowego za 1 obowiązkową godzinę nadliczbową w tygodniu (§ 26 rozporządzenia Ministra W. R. i O. P. o wymiarze godzin nauczania oraz innych zajęć obowiązkowych nauczycieli i kierowników szkół) są następujące :

1) w przedszkolach	zł 5.—
2) w publicznych szkołach powszechnych (specjalnych) i w szkołach ćwiczeń	zł 5.—
3) w szkołach średnich ogólnokształcących i zakładach kształcenia nauczycieli	zł 10.—
4) w szkołach zawodowych i instytucjach sztuk plastycznych:	
a) dla nauczycieli	zł 12.—
b) dla asystentów oraz instruktorów	zł 8.—
5) W Państwowych Instytutach: Nauczycielskim, Pedagogiki Specjalnej, Robót Ręcznych, na Państwowych Wyższych Kursach Nauczycielskich i w Państwowych Pedagogiach	zł 12.—

6) w konserwatoriach muzycznych za nauczanie przedmiotów:

a) I i II kategorii	zł 10.—
b) III kategorii	zł 12.—
c) IV kategorii	zł 16.—

§ 5. Godziny nadliczbowe nadobowiązkowe (tj. przekraczające wymiar, przewidziany w § 26 ust. 2 rozporządzenia Ministra W. R. i O. P. o wymiarze godzin nauczania i innych zajęć obowiązkowych nauczycieli i kierowników szkół), opłaca się według stawek ustalonych dla nauczycieli kontraktowych, nie zajętych w pełnym wymiarze godzin, z tym, że stawka miesięczna za 1 godzinę nadliczbową w szkołach zawodowych nie może przekroczyć 12 zł.

§ 6. (1) Przy obliczaniu godzin nadliczbowych dla nauczycieli szkół zawodowych, którzy zamiast nauczać w szkole przeprowadzają ćwiczenia polowe, związane z nauczaniem przedmiotów zawodowych w liczbie godzin przewyższającej wymiar zajęć, obowiązujący ich w myśl § 14 i 17 rozporządzenia o wymiarze godzin nauczania i innych zajęć obowiązkowych nauczycieli i kierowników szkół — należy z liczby faktycznie odbytych godzin ćwiczeń w tygodniu wziąć $\frac{2}{3}$ (z zaokrągleniem wyniku do całości), po czym w przypadku, gdy otrzymana liczba jest większa od liczby godzin obowiązującego wymiaru zajęć — znaleźć różnicę tych liczb; otrzymana różnica stanowić będzie liczbę godzin nadliczbowych, za które przysługuje nauczycielowi dodatek służbowy.

(2) W miesiącach, w których nauczyciel otrzymuje w ten sposób obliczoną należność za godziny nadliczbowe, nie mogą mu już być wypłacane dodatki służbowe za godziny nadliczbowe z tytułu nauczania lub innych zajęć w szkole.

B. Dodatki służbowe z tytułu innych zajęć w godzinach nadliczbowych.

§ 7. Nauczyciele ćwiczeń cielesnych (przysposobienia sportowego) otrzymują na zasadach, przewidzianych w §§ 1—5, dodatek służbowy w wysokości miesięcznej zł 10.— za jedną godzinę w tygodniu przysposobienia sportowego, prowadzonego w myśl obowiązujących przepisów.

C. Dodatki służbowe z tytułu prac w szkołach zawodowych i specjalnych w charakterze wybitnego fachowca.

§ 8. Stawki dodatków służbowych dla wybitnych fachowców w szkołach zawodowych i specjalnych ustala w każdym poszczególnym przypadku Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

§ 9. (1) Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 września 1937 r.

(2) Z dniem tym tracą moc obowiązującą rozporządzenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie dodatków służbowych, należnych nauczycielom szkół państwowych i publicznych, pozostającym na etacie Państwa, z tytułu nauczania i zajęć nadliczbowych oraz z tytułu pracy w szkołach zawodowych i specjalnych w charakterze wybitnego fachowca, z dnia 24 stycznia 1934 r. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 1, poz. 5), z dnia 26 maja 1934 r. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 4, poz. 58), z dnia 14 czerwca 1935 r. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 7, poz. 79) i z dnia 4 czerwca 1936 r. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 4, poz. 81), oraz wszelkie inne przepisy, wydane w sprawach objętych niniejszym rozporządzeniem.

Minister Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego:

(—) *W. Świątosławski.*

114

ROZPORZĄDZENIE

Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

z dnia 10 sierpnia 1937 r. (BP-14573/37)

o wynagrodzeniu opłacanych przez Państwo kontraktowych nauczycieli szkół państwowych i publicznych.

(Przedruk z Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 10 z dnia 16 sierpnia 1937 r., poz. 318).

Na podstawie art. 1 ustawy z dnia 4 czerwca 1920 r. o tymczasowym ustroju władz szkolnych (Dz. U. R. P. Nr 50, poz. 304) ustaliam następujące normy wynagrodzenia opłacanych

przez Państwo kontraktowych nauczycieli w szkołach państwowych i publicznych.

A. Wynagrodzenie nauczycieli, zajętych w pełnej liczbie godzin.

§ 1. Przez pełną liczbę godzin nauczania, względnie pełnienia czynności asystenckich lub instruktorskich, rozumieć należy liczbę godzin, określoną jako wymiar zajęć obowiązkowych nauczycieli etatowych w rozporządzeniu Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 10 sierpnia 1937 r. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 10 poz. 316).

§ 2. Wychowawczynie w przedszkolach otrzymują wynagrodzenie, równające się uposażeniu funkcjonariuszów państwowych XI grupy.

§ 3. (1) Nauczyciele w publicznych szkołach powszechnych (szkołach specjalnych, szkołach ćwiczeń) otrzymują wynagrodzenie, równające się uposażeniu funkcjonariuszów państwowych X grupy.

(2) Nauczyciele, których zaangażowano w charakterze zastępców chorych lub urlopowanych nauczycieli, mogą otrzymywać ryczałtowe wynagrodzenie miesięczne, równające się uposażeniu funkcjonariuszów państwowych XI grupy.

§ 4. (1) Kwalifikowani nauczyciele w szkołach średnich ogólnokształcących i zakładach kształcenia nauczycieli otrzymują wynagrodzenie, równające się uposażeniu VIII grupy.

(2) Niekwalifikowani nauczyciele w tych szkołach otrzymują wynagrodzenie, równające się uposażeniu IX grupy.

§ 5. Nauczyciele w szkołach zawodowych otrzymują wynagrodzenie, równające się uposażeniu jednej z grup od IX do VI, według indywidualnych umów w granicach etatów, wykazanych w w budżecie.

§ 6. (1) Asystenci i instruktorzy w szkołach zawodowych otrzymują wynagrodzenie, równające się uposażeniu jednej z grup od IX do VII, według indywidualnych umów w granicach etatów, wykazanych w budżecie.

(2) Praktykanci w szkołach rolniczych, ogrodniczych i leśnych otrzymują za ogół swych czynności ryczałtowe wynagrodzenie w wysokości 100 złotych miesięcznie.

§ 7. Dyrektorzy lub kierownicy w szkołach zawodowych (kierownicy wydziałów i warsztatów) otrzymują wynagrodzenie na zasadach, przewidzianych dla nauczycieli tych szkół z tym, że ponadto przysługuje im dodatek służbowy według stawek, ustalanych przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

§ 8. Nauczyciele w konserwatoriach muzycznych, instytutach sztuk plastycznych i Państwowym Instytucie Sztuki Teatralnej otrzymują wynagrodzenie, równające się uposażeniu jednej z grup od VIII do V według indywidualnych umów w granicach etatów, wykazanych w budżecie.

§ 9. Dyrektor Państwowego Instytutu Sztuki Teatralnej otrzymuje wynagrodzenie, równające się uposażeniu VI lub V grupy.

§ 10. (1) Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego może zezwolić, aby wynagrodzenie umowne było o jedną grupę wyższe od wynagrodzenia, określonego w §§ 2, 3, 4, 5, 6 i 7, a to zależnie od liczby lat pracy nauczycielskiej lub praktyki zawodowej, oraz kategorii wykładanych przedmiotów.

(2) Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego może również przyznać wybitnym fachowcom-nauczycielom, asystentom lub instruktorom — w szkołach zawodowych i artystycznych dodatkowe wynagrodzenie, wynoszące najwyżej 100% otrzymywanego wynagrodzenia.

B. Wynagrodzenie za godziny nadliczbowe.

§ 11. (1) Przez godziny nadliczbowe rozumie się godziny nauczania, względnie pełnienia czynności asystenckich lub instruktorskich, przekraczające wymiar godzin, ustalony w §§ 1—3, 7—12, 14—17 i 19—24 rozporządzenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 10 sierpnia 1937 r. o wymiarze godzin nauczania oraz innych zajęć obowiązkowych nauczycieli i kierowników szkół (Dziennik Urz. Min. W.R. i O.P. Nr 10, poz. 316).

(2) Nauczyciele wszystkich typów szkół za nauczanie, a asystenci i instruktorzy warsztatowi w szkołach zawodowych za pełnienie czynności asystenckich lub instruktorskich w godzinach nadliczbowych otrzymują dodatkowe wynagrodzenie, którego stawki miesięczne za jedną godzinę tygodniowo wynoszą:

1) W przedszkolach	zł 5.—
2) w publicznych szkołach powszechnych (specjalnych i szkołach ćwiczeń)	zł 5.—
3) w szkołach średnich ogólnokształcących i zakładach kształcenia nauczycieli	zł 5.—
4) w szkołach zawodowych i instytutach sztuk plastycznych:	
a) dla nauczycieli	zł 12.—
b) dla asystentów oraz instruktorów	zł 8.—
5) w Państwowych Instytutach: Nauczycielskim, Pedagogiki Specjalnej, Robót Ręcznych, na Państwowych Wyższych Kursach Nauczycielskich i w Państwowych Pedagogiach	zł 12.—
6) w konserwatoriach muzycznych, za nauczanie przedmiotów:	
a) I i II kategorii	zł 10.—
b) III kategorii	zł 12.—
c) IV kategorii	zł 16.—

(3) Wynagrodzenie za godziny nadliczbowe wypłaca się również za miesiące wakacyjne, o ile objęte one są czasem trwania umowy i o ile zajęcia w godzinach nadliczbowych trwały w ciągu co najmniej 5 miesięcy roku szkolnego. Wysokość tego wynagrodzenia za jeden miesiąc oblicza się mnożąc przez odpowiednią stawkę iloraz, otrzymany z podzielenia przez 10 sumy godzin nadliczbowych w tygodniu w poszczególnych miesiącach (miesiące bez godzin nadliczbowych = 0).

C. Wynagrodzenie nauczycieli, nie zajętych w pełnym wymiarze godzin (z wyjątkiem nauczycieli publicznych szkół powszechnych).

§ 12. (1) Nauczyciele i asystenci oraz instruktorzy, nie zajęci w pełnym wymiarze godzin, otrzymują wynagrodzenie ryczałtowe, ustalone w zależności od liczby godzin nauczania, względnie pełnienia czynności asystenckich lub instruktorskich w tygodniu, oraz określonej w niniejszym rozporządzeniu stawki wynagrodzenia miesięcznego za jedną godzinę wymienionych wyżej zajęć tygodniowo w danej kategorii szkół i nauczycieli.

(2) Stawka miesięczna za jedną godzinę zajęć tygodniowo wynosi:

- 1) w przedszkolach . . . . . zł 5.—
- 2) w szkołach średnich ogólnokształcących i liceach pedagogicznych:
  - a) dla nauczycieli kwalifikowanych . . . . . zł 10.—
  - b) dla nauczycieli niekwalifikowanych . . . . . zł 8.—
- 3) w szkołach zawodowych i instytucjach sztuk plastycznych:
  - a) dla nauczycieli . . . . . zł 7—25
  - b) dla asystentów i instruktorów zł 5—12
- 4) w Państwowych Instytutach: Nauczycielskim, Pedagogiki Specjalnej, Robót Ręcznych, na Państwowych Wyższych Kursach Nauczycielskich i w Państwowych Pedagogiach . . . . . zł 20.—
- 5) w konserwatoriach muzycznych, uczących przedmiotów:
  - I kategorii miesięcznie . . . . . zł 11.—
  - II „ „ . . . . . zł 16.—
  - III „ „ . . . . . zł 20.—
  - IV „ „ . . . . . zł 25.—
- 6) w instytucie sztuki teatralnej za nauczanie akompaniamentu fortepianowego . . . . . zł 11.—
wszelkich innych przedmiotów, wchodzących w zakres nauczania zł 20.—

(3) Wymienione w ustępie poprzednim w punktach 3) do 6) stawki może Minister zwiększyć aż do 100% w stosunku do wybitnych fachowców.

(4) Dla określenia właściwej stawki wynagrodzenia za jedną godzinę tygodniowo w przypadkach, przewidzianych w punkcie 3) należy najpierw ustalić kwotę wynagrodzenia (§§ 5, 6, 7 i 8) jaką by dany nauczyciel, asystent lub instruktor otrzymał, gdyby był zajęty w pełnym wymiarze godzin, po czym podzielić wspomnianą kwotę przez liczbę godzin obowiązującego wymiaru. Otrzymaany iloraz, zaokrąglony do dziesiątek groszy, stanowi poszukiwaną stawkę z tym zastrzeżeniem, że nie może ona przekraczać w przypadkach, przewidzianych w punkcie 3 a) zł 25, a w punkcie 3 b) zł 12.—

(5) Wynagrodzenie, obliczone na zasadzie ustępów poprzednich, wypłaca się zasadniczo w miesiącach nauki szkolnej. Za miesiące wakacyjne — o ile objęte są umową — wynagrodzenie za 1 miesiąc oblicza się, mnożąc średnią liczbę godzin tygodniowo w miesiącach pracowanych — przez odpowiednią stawkę.

D. Zawieranie umowy.

§ 13. (1) Stosunek pracy kontraktowych nauczycieli (asystentów, instruktorów, wychowawczyń przedszkoli) opiera się na umowie, którą należy zawierać z każdym pracownikiem (z wyjątkiem nauczycieli, wymienionych w § 15) pisemnie według wzoru Nr 1. Spisanie i zatwierdzenie umowy powinno z reguły nastąpić przed rozpoczęciem pełnienia obowiązków.

(2) Władzą powołaną do zawarcia umowy jest inspektor szkolny, kurator okręgu szkolnego (wojewoda śląski, kurator Liceum Krzemienieckiego) lub Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, zależnie od tego, której z tych władz szkoła podlega bezpośrednio.

(3) Kurator Okręgu Szkolnego lub Minister może upoważnić do zawarcia umowy dyrektorów zakładów naukowych. Z nauczycielem, który ma być zatrudniony w kilku szkołach, zawiera umowę na łączną liczbę godzin ten dyrektor, który do zawarcia umowy został upoważniony. Umowa podlega zawsze zatwierdzeniu przez władzę, dającą upoważnienie do jej zawarcia. Dyrektor zakładu naukowego, upoważniony do zawarcia umowy, przesyła dwa egzemplarze umowy, podpisane przez pracownika wraz z jednym odpisem tej umowy władzy upoważniającej. Władza zatrzymuje jeden egzemplarz umowy w swych aktach, drugi zaś — przeznaczony dla pracownika — wraz z odpisem po jego uwierzytelnieniu zwraca dyrekcji właściwego zakładu naukowego.

E. Czas trwania umowy.

§ 14. (1) Przy określaniu czasu trwania umowy z kontraktowymi nauczycielami (asystentami, instruktorami, wychowawczyniami przedszkoli) w szkołach państwowych i publicznych, opłacanymi przez Państwo, stosować należy następujące zasady:

- a) jeżeli nauczyciel ma być zatrudniony przez pełne dwa półrocza nauki szkolnej, umowę zawrzeć należy na przeciąg czasu od 1 września do 31 sierpnia następnego roku;
- b) jeżeli nauczyciel zatrudniony ma być tylko przez pierwsze półrocze nauki szkolnej, kończące się w grudniu — umowę zawrzeć należy na czas od 1-go

września do 31 grudnia, a w zawodowych szkołach przemysłowych i do kształcących, w których pierwsze półrocze kończy się w styczniu — umowę zawrzeć należy od 1 września do końca lutego;

- c) jeżeli nauczyciel zatrudniony ma być przez pełne drugie półrocze, umowę zawrzeć należy na czas od 1 stycznia, a w zawodowych szkołach przemysłowych i do kształcących od 1 lutego do 31 lipca;
- d) jeżeli nauczyciel ma być zatrudniony w ciągu krótszego czasu, niż pełne półrocze nauki szkolnej, lub jeżeli ma rozpocząć pracę w ciągu pierwszego, a zakończyć w ciągu lub z końcem drugiego półrocza nauki szkolnej, umowę zawrzeć należy na tyle miesięcy, przez ile nauczyciel ma być faktycznie zatrudniony; w przypadku jednak, gdy okres pracy ma trwać dłużej, niż pięć miesięcy, umowę zawrzeć należy na czas o jeden miesiąc dłuższy od liczby miesięcy, w ciągu których nauczyciel ma być faktycznie zatrudniony.

(2) O ile dla niektórych typów szkół w szkolnictwie zawodowym będzie ustalona odmienna organizacja roku szkolnego, niż przyjęta w rozporządzeniach Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 4 maja 1935 r. o organizacji roku szkolnego (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 4, poz. 36) i z dnia 3 lipca 1936 r. o organizacji roku szkolnego w zawodowych szkołach przemysłowych i do kształcących (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 5, poz. 121), przy której przepisy niniejszego rozporządzenia nie dadzą się w całej rozciągłości zastosować, wówczas dla nauczycieli takich jednostek szkolnych czas trwania umowy określony będzie osobnymi zarządzeniami Ministerstwa.

(3) Postanowienia niniejszego paragrafu nie dotyczą nauczycieli wymienionych w § 15.

F. Wynagrodzenie nauczycieli w publicznych szkołach powszechnych (w szkołach specjalnych), szkołach ćwiczeń, nie zajętych w pełnym wymiarze godzin.

§ 15. Nauczyciele w publicznych szkołach powszechnych (szkołach specjalnych, szkołach

ćwiczeń), nie zajęci w pełnym wymiarze godzin, otrzymują wynagrodzenie w wysokości 1 zł za każdą odbytą godzinę nauki.

§ 16. Wynagrodzenie to płatne jest miesięcznie z dołu. Wymierza je kurator okręgu szkolnego (wojewoda śląski) na podstawie wniosku inspektora szkolnego (dyrektora zakładu kształcenia nauczycieli), opartego na rozkładzie zajęć oraz na sporządzonym przez kierownika szkoły wykazie odbytych godzin nauki.

§ 17. (1) Z nauczycielami w publicznych szkołach powszechnych, nie zajętych w pełnym wymiarze godzin, nie należy zawierać umów, lecz na dowód powierzenia nauczania, doręczać pisma według wzoru Nr 2.

2) Miesięczny wykaz godzin tych nauczycieli sporządza według wzoru Nr 3 kierownik szkoły i przesyła go w ostatnim dniu miesiąca inspektorowi szkolnemu. Inspektor szkolny sporządza wykaz godzin dla całego obwodu szkolnego według wzoru Nr 4 i przesyła w ciągu pierwszych pięciu dni następnego miesiąca kuratorium z wnioskiem o asygnowanie wynagrodzenia:

§ 18. (1) Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 września 1937 r.

(2) Z dniem tym traci moc obowiązującą rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 24 stycznia 1934 r. w sprawie wynagrodzenia nauczycieli kontraktowych szkół państwowych i publicznych, opłacanych przez Państwo (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 1, poz. 6) wraz ze zmianami, dokonanymi rozporządzeniami Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 26 maja 1934 r. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 4, poz. 59), z dnia 30 kwietnia 1935 r. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 4, poz. 35) i z dnia 11 czerwca 1935 r. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 6, poz. 62).

Minister Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego:

(—) *W. Świętosławski.*

**ZAPISUJMY SIĘ NA CZŁONKÓW
TOWARZYSTWA POPIERANIA BUDOWY
PUBLICZNYCH SZKÓŁ POWSZECHNYCH!**

115

OKÓLNİK

Kuratora Okręgu Szkolnego Wileńskiego

z dnia 17 września 1937 r. Nr O-31911/37.

do PP. Dyrektorów i Kierowników wszystkich szkół w Okręgu

w sprawie udostępnienia młodzieży szkolnej urządzeń sportowych.

Państwowy Urząd Wychowania Fizycznego i Przystosowania Wojskowego pismem z dnia 2 lipca r.b. Nr 256-50/W.F.S. zwrócił się do Związku Polskich Związków Sportowych i Okręgowych Urzędów W.F. i P.W. w sprawie ułatwienia młodzieży szkolnej uprawiania sportów.

Państwowy Urząd W.F. i P.W. stoi na stanowisku, że stowarzyszenia i związki sportowe z uwagi na trudne warunki, w jakich rozwija się sport szkolny, powinny z nim wydatnie współdziałać użyczając terenów sportowych i sprzętu szkolnym kółkom sportowym bezpłatnie, względnie za zwrotem własnych kosztów związanych z normalnym zużyciem i konserwacją urządzeń i sprzętu. Państwowy Urząd W.F. i P. W. poleca równocześnie Okręgowym Urzędem W.F. i P.W., aby udostępniały szkolnym kółkom sportowym tereny sportowe i ułatwiały korzystanie ze sprzętu, którym dysponują. Organy w. f. i p. w. niewątpliwie zainteresują się tą sprawą i dołożą wszelkich starań przez bezpośredni kontakt z zarządami miast, powiatowymi i miejskimi komitetami w.f. i p.w. z zarządami klubów, organizacji i stowarzyszeń sportowych, aby ułatwić młodzieży szkolnej, a zwłaszcza członkom szkolnych kółek sportowych uprawianie sportów.

Zawiadamiając o tem, zalecam wykorzystywanie wszelkich urządzeń sportowych dla potrzeb młodzieży szkolnej, jeśli takich urządzeń własnych szkoły nie posiadają.

Jeśliby zaś szkoły natrafiły na jakieś trudności należy o tym powiadomić Kuratorium O.S. Wil., powołując się na niniejszy okólnik.

Kurator Okręgu Szkolnego:

(—) *M. B. Godecki.*

**ZAPISZ SIĘ NA CZŁONKA
TOWARZYSTWA P. B. P. S. P.**

116

OKÓLNİK Nr 76

z dnia 21 lipca 1937 r. (II S-5659/37)

w sprawie organizacji audycji muzycznych w państwowych liceach ogólnokształcących i pedagogicznych.

(Przedruk z Dz. Urz. Min. W.R. i O.P. Nr 10 z dnia 16 sierpnia 1937 r., poz. 321).

W związku z realizacją obowiązkowych audycji muzycznych, przewidzianych w programie nauczania śpiewu i muzyki w państwowych liceach ogólnokształcących i pedagogicznych Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego podaje do wiadomości ich ramowy program:

1. Pieśń (od XVII wieku do najnowszych czasów).
2. Suita (kompozytorzy francuscy, J. S. Bach).
3. Sonata (forma sonaty na 1, 2 lub więcej instrumentów — tercety, kwartety itp. klasyków wiedeńskich).
4. Symfonia (klasyczna).
5. Uwertura symfoniczna i uwertura operowa (dzieła, zaczerpnięte przede wszystkim z polskiej twórczości muzycznej).
6. Opera (klasyczna, narodowa).
7. Oratorium (przede wszystkim klasyczne).
8. Poemat symfoniczny (przede wszystkim polskich kompozytorów).

Przy organizowaniu audycji będą obowiązywały wskazówki metodyczne, zawarte w okólniku Nr 103 z dnia 9 października 1936 r. Nr II S-7215/36 (w sprawie organizacji audycji muzycznych w państwowych gimnazjach ogólnokształcących), normujące organizację audycji w państwowych gimnazjach ogólnokształcących; należy dążyć do tego, aby audycje odbywały się wspólnie dla większej liczby liceów, znajdujących się w danej miejscowości.

Punkty programu, obejmujące większe utwory muzyczne, trudne ze względów technicznych do wykonania w całości, należy podać w charakterystycznych wyjątkach, które umożliwią uczniom zapoznanie się z daną formą muzyczną, względnie z sylwetką kompozytora. Od-

nosi się to przede wszystkim do utworów, objętych punktami programu od 4—8.

W razie niemożności korzystania z audycji, wykonywanych przez zespoły artystyczne, można korzystać ze specjalnych audycji radiowych, które odbywać się będą w czwartki drugiego i czwartego tygodnia każdego miesiąca od godziny 11.15 — 11.40. Pierwsza audycja w miesiącu przeznaczona będzie dla gimnazjów a druga dla liceów ogólnokształcących i pedagogicznych.

Minister Wyznan Religijnych
i Oświecenia Publicznego:

w. z. (—) *Jerzy Ferek Bleszyński.*

117

MINISTERSTWO
WYZNAŃ RELIGIJNYCH
I OŚWIECENIA PUBLICZNEGO

Warszawa

—o—

OKÓLNIK 83

z dnia 2 września 1937 r. (II P-7937/37)

w sprawie audycji radiowych dla szkół powszechnych.

W roku szkolnym 1937/38 Polskie Radio nadawać będzie codziennie dla młodzieży szkół powszechnych audycje o charakterze kształcącym i wychowawczym. Audycje te będą podwójne: poranne i południowe. Audycje poranne, przeznaczone dla młodzieży wszystkich roczników, z wyjątkiem pierwszego i drugiego trwać będą 10 minut t. j. od godz. 8 do godz. 8.10, audycje południowe zaś 25 minut t. j. od godz. 11.15 do godz. 11.40 według następującego planu tygodniowego:

Poniedziałki — pogadanki dla dzieci starszych (klasy V—VII szkół stopnia II i III i klasy IV szkół stopnia I).

Wtorek — słuchowisko dla dzieci młodszych (klasy II—IV szkół stopnia II i III i klasy II—III szkół stopnia I).

Środa — pogadanka dla dzieci młodszych,

Czwartek — poranek muzyczny,

Piątek — słuchowisko dla dzieci starszych,

Sobota — „Śpiewajmy piosenki“.

Z pośród czwartkowych audycji muzycznych, poranki, nadawane w pierwszy i trzeci czwartek każdego miesiąca, przeznaczone będą dla szkół powszechnych, natomiast poranki, nadawane w inne czwartki, przeznaczone będą dla szkół średnich ogólnokształcących.

Szczegółowy plan i program audycji południowych zawiera broszura wydana przez Polskie Radio p. n. „Radio w szkole“, którą szkoły, posiadające aparat radiowy otrzymują bezpłatnie.

Uznając wymienione audycje jako polecenia godną dodatkową pomoc szkolną należy w szkołach, zaopatrzonych w radioodbiorniki, zorganizować w razie sprzyjających warunków systematyczne słuchanie tych audycji przez młodzież szkolną — z tym jednak, że czas użyty na słuchanie audycji nie może być wliczony do czasu przeznaczonego na lekcje obowiązkowe. W związku z powyższym w szkołach, w których audycje te zostaną wprowadzone, lekcja pierwsza rozpoczynać się będzie o godz. 8.15 a lekcja czwarta o godz. 11.45.

Z treści audycji należy w miarę możliwości korzystać w szkolnej pracy pedagogiczno-dydaktycznej.

Dyrektor Departamentu:

(—) *Dr M. Pollak.*

**Szczegółowy rozkład czwartkowych szkolnych poranków muzycznych w Polskim Radio
o godz. 11¹⁵–11⁴⁵ w roku szkolnym 1937/38.**

	DLA SZKÓŁ POWSZECHNYCH		DLA GIMNAZJÓW		DLA LICEÓW
Wrzesień	9/IX Tańce i pieśni Podhala	23/IX Najpiękniejsze melodie Moniuszki	16 IX Dawni klasycy	30/IX Pieśni w histo- rycznym rozwoju	
Październik	7/X Melodie huculskie	21/X Polski taniec artystyczny	14 X Klasycy Wie- deńscy	28/X Suita	
Listopad	4/XI Tańce i pieśni ziemi krakowskiej	18 XI Wielcy muzycy dzieciom	11/XI Święto Niepod- ległości	25/XI Sonata	
Grudzień	2/XII Tańce i pieśni śląskie	16/XII Mazowsze w poe- zji Lenartowicza i mazurkach Cho- pina	9/XII Romantycy	—	
Styczeń	—	20/I Kolędy	13 I Klasycy i Ro- mantycy	27/I Symfonia kla- syczna	
Luty	3/II Wielkopolskie tańce i pieśni	17/II Tańce różnych narodów	10/II Moniuszko	24/II Uwertura symfo- niczna i uwert. operowa	
Marzec	3/III Wileńszczyzna w tańcu i pieśni	17/III Marsze i pieśni żołnierskie 31/III Pieśni i tańce z Mazowsza	10 III Chopin	24/III Opera	
Kwiecień	—	21/IV Polska w polo- nezach Chopina	7/IV Pierwiastki na- rodowe w muzyce polskiej i obcej	28/IV Oratorium	
Maj	5/V Melodie Kujaw	19/V Piosenki Nie- wiadomskiego	—	—	
Czerwiec	2/VI Melodie kaszub- skie	—	9/VI Muzyka polska po Chopinie	—	

118

MINISTERSTWO
WYZNAŃ RELIGIJNYCH
I OŚWIECENIA PUBLICZNEGO

—o—
Warszawa

Dnia 7 września 1937 r.
Nr II W-7296/37.

Stan higieniczno-sanitarny publicznych szkół powszechnych.

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego podaje do wiadomości i wykorzystania załączony okólnik Ministerstwa Spraw Wewnętrznych nr 43 z dn. 23 lipca 1937, (Nr SS. 53-273-2), w sprawie stanu higieniczno-sanitarnego publicznych szkół powszechnych.

Nawiązując do treści tego okólnika, a w szczególności jego punktu 3-go, Ministerstwo W.R. i O.P. wzywa władze szkolne i nauczycielstwo szkół powszechnych do współdziałania z władzami administracyjnymi i samorządowymi w powyższej akcji.

W tym celu Inspektoraty szkolne powinny:

- a) Zebrać za pośrednictwem Kierowników szkół informacje o brakach sanitarnych.
- b) Ustalić w porozumieniu z Wydziałem Powiatowym, lekarzem powiatowym i lekarzem szkolnym (w miejscowościach, gdzie istnieją lekarze szkolni), a w oparciu o przepisy Ministerstwa W. R. i O. P. sposoby usunięcia tych braków w każdym poszczególnym przypadku.
- c) Wskazać zarządowi gminy potrzeby sanitarne danej szkoły i konkretny sposób ich zaspokojenia, lub też uzyskać wydanie stosownego zarządzenia przez Wydział Powiatowy.
- d) Zlecić kierownikowi szkoły czuwanie nad zgodnym z tymi przepisami i rychłym załatwieniem sprawy przez gminę. (Punkt 3-ci okólnika Ministerstwa Spraw Wewnętrznych).
- e) Ściśle przestrzegać, aby nowo-wybudowane ustępy i studnie odpowiadały warunkom przepisowym, zawartym w wydawnictwach Ministerstwa W. R. i O. P. Odnośne wskazówki dotyczące szkół powszechnych I-go stopnia znajdują się w wydawnictwie: „Publiczne Szkoły Powszechne I-go stopnia. Teren, budynki,

sprzęty. Warszawa — 1937“. Wydawnictwo to zostało już rozesłane pp. Kierownikom szkół powszechnych i władzom gminnym.

Podsekretarz Stanu:
(—) *Jerzy Ferek Bleszyński.*

O K Ó L N I K Nr 43

z dnia 23 lipca 1937 r.

w sprawie stanu higieniczno-sanitarnego publicznych szkół powszechnych.

(Nr SS. 53—273—2).

do PP. Wojewodów, Przewodniczących Wydziałów Powiatowych i Prezydentów Miast.

Poziom higieniczno-sanitarny wielu publicznych szkół powszechnych, zarówno wiejskich, jak i miejskich budzi poważne obawy o stan zdrowotny młodzieży. Ma to miejsce w szkołach, w których brak jest stałej troski właściwych organów gminnych i miejskich, a także powiatowych i wojewódzkich o utrzymanie odpowiedniego poziomu higieniczno-sanitarnego.

Zdarzają się nawet przypadki, że szkoły wcale nie posiadają ustępów bądź też istniejące ustępy znajdują się w stanie zupełnego zaniedbania. Podobnie przedstawia się sprawa zaopatrywania szkół w odpowiednią wodę, a szczególnie we własne studnie.

Stan powyższy zmusza mnie do udzielenia następujących zaleceń i zarządzeń:

1) w terminie do 10 sierpnia b.r. właściwe organa gminne czy też miejskie zbadają aktualny stan sanitarny wszystkich publicznych szkół powszechnych w gminie;

2) w wyniku zbadania w terminie do dnia 25 sierpnia br. zostaną zarządzone, przeprowadzone i zakończone prace konieczne dla doprowadzenia budynków szkolnych do właściwego poziomu higieniczno-sanitarnego, a w szczególności uporządkowane zostaną istniejące ustępy i studnie;

3) w możliwie najkrótszym czasie należy wybudować odpowiednie ustępy w szkołach, które ich nie posiadają oraz zapewnić higieniczne zaopatrywanie szkoły w wodę.

Panowie Wojewodowie i Przewodniczący Wydziałów Powiatowych, jako władze nadzorcze, roztoczą przez swe organa kontrolę nad wywiązaniem się gmin wiejskich i miast z obowiąz-

ków zabezpieczenia publicznym szkołom powszechnym właściwego poziomu stanu higieniczno-sanitarnego.

Minister:

(—) *Stawoj Składkowski.*

119

OKÓLNIK Nr XXII

Kuratora Okręgu Szkolnego Wileńskiego

z dnia 10 września 1937 r. Nr 1—30387/37.

do PP. Inspektorów Szkolnych i Kierowników szkół powszechnych w Okręgu

w sprawie zaznajamiania dziatwy i miejscowej ludności z obowiązującymi przepisami.

Ważnym i poniekąd podstawowym w naszych warunkach wiejskich działem wychowania obywatelskiego jest budzenie wśród dziatwy i młodzieży świadomości prawnej i poczucia konieczności szanowania ustalonych norm i przepisów prawnych, jako środków zabezpieczających ład i porządek w życiu gromadnym.

Zdarzające się w wielu okolicach wypadki niszczenia drogowskazów, ścinania drzewek przydrożnych, rozrzucania na drogach rozbitych butelek i t. p. są niemal zawsze wyrazem nieświadomości popełniania czynu występnego i nieznajomości przepisów prawnych w tej mierze, rzadziej są wynikiem złej woli.

W tych warunkach rozbudzenie wśród młodzieży ambicji zgodnego z przepisami postępowania i odwagi bronienia tych przepisów w wypadku dostrzeżonego ich pogwałcenia przez innych winno być zadaniem równoległym z zaznajamianiem dziatwy i dorosłych z zasadniczymi, najczęściej na wsi spotykanymi przepisami prawnymi. Omawianie aktualnych nakazów i zakazów administracyjnych winno przede wszystkim uzasadnić konieczność danego przepisu i przekonać o jego słuszności i pożytku dla ogółu.

Wychodząc z założenia, że szkoła powszechna winna pracę swoją oprzeć i związać z potrzebami miejscowej ludności, proszę ogół nauczycielstwa szkół powszechnych program wiadomości o Polsce i wychowania obywatelskiego na naszym terenie nasilić w najstarszych kla-

sach szkół powszechnych i na różnych kursach dla dorosłych zaznajamianiem z obowiązującymi przepisami i zagadnieniem karności obywatelskiej wobec ich postanowień.

Dla orientacji podaję szereg najważniejszych, aktualnych w życiu wiejskim przepisów administracyjnych, których nieznajomość i nieprzestrzeganie powoduje najczęściej represji karnych:

- 1) Podczas jazdy posiadać tabliczkę rejestracyjną przy wozie;
- 2) jeździć prawą stroną drogi;
- 3) jeździć zawsze końmi okiełznanymi i nie pozostawiać ich bez opieki;
- 4) nietamowanie i nieutrudnianie ruchu na drogach;
- 5) nie spać na wozie podczas jazdy;
- 6) nie obrzucać ziemią, szkłem, kamieniami i butelkami samochodów;
- 7) nie rozrzucać na drogach butelek rozbitych, żelaza i innych ostrych przedmiotów;
- 8) usuwanie się z drogi przed pojazdami mechanicznymi;
- 9) nie wypuszczać na drogę dzieci bez opieki (co dzieje się bardzo często);
- 10) nie niszczyć drogowskazów, słupków kilometrowych, tarcz i tablic orientacyjnych oraz innych znaków drogowych;
- 11) Nie ścinać drzew przydrożnych;
- 12) nie niszczyć drzew przydrożnych i nie paść bydła po skarpach i rowach przydrożnych;
- 13) gdy koń okazuje lęk przed samochodem, należy zleźć z wozu, przytrzymać konia za uzdę od strony drogi (nie zaś od rowu) i przeprowadzić go spokojnie obok samochodu.

Poruszać wymienione kwestie należy ogólnie, ogłędnie i pozytywnie baczyć, by przez wyсування zakazów nie osiągnąć mimowoli podpowiadania wybryków i wykroczeń przez dziatwę i dorosłych dotychczas w danej okolicy nie praktykowanych.

Kurator Okręgu Szkolnego:

(—) *M. B. Godecki.*

**W CZASIE OD 2 DO 10 PAŹDZIERNIKA
ODBĘDZIE SIĘ
IV TYDZIEŃ SZKOŁY Powszechniej.**

120

ogłoszonym w Dzien. Urzędowym K. O. S. Wil. 8—9
z dnia 1. IX. 1937 r. poz. 103 dodaje się na str. 263**Uprawnienia prywatnych gimnazjów ogólnokształcących.**

W wykazie szkół prywatnych, które w roku szkolnym 1937/38 posiadają prawa szkół państwowych,

**Województwo Wileńskie
w Wilnie**

nową pozycję:

16. Prywatne Gimnazjum męskie ks. ks. Misjonarzy — niepełne prawa.

121

K O M U N I K A T Y.**R O Z K Ł A D****godzin przyjęć i hospitacji kierowników ognisk i grup metodycznych przy K. O. S. Wil.
w roku szkolnym 1937/38.**

l. p.	Przedmiot adres ogniska lub grupy metodycznej	Kierownik Nazwisko i imię	Przyjęcia interesantów		Hospitacje lekcji	
			dzień	godz. od—do	dzień	godz. od—do
1	Język polski Państw. Gimnazjum im. A. Mickiewicza. ul. Dominikańska 3/5 tel. 9-89	Dr Wokulska-Piotrowiczowa Jadwiga	czwartki soboty	18—20 13—14	czwartki soboty	9—11 10—13
2	Język francuski Państw. Gimnazjum im. kr. Z. Augusta, ul. Mała Pohulanka 7, tel. 1-59	Ehrman Alfred	poniedziałki wtorki	13—14 17 ³⁰ —19	wtorki	8—12
3	Język niemiecki Państw. Gimnazjum im. A. Mickiewicza	Waldman Alfred	piątki	18—20	środy czwartki	10—12 8—9 ⁴⁵
4	Biologia Państw. Gimnazjum im. kr. Z. Augusta	Bohdan wicz Karol	wtorki środy	9—9 ⁴⁵ 8—9 ⁴⁵	poniedziałki	9 — 9 ⁴⁵ 10 ⁰⁵ —10 ⁵⁰ 11 ¹⁵ —12
5	Fizyka Państw. Gimnazjum im. A. Mickiewicza	Kowal Jan	poniedziałki wtorki	10—12 12—13	środy	8—9 12—13
6	Matematyka Państw. Gimnazjum im. kr. Z. Augusta	Matulewicz Konstanty	środy piątki	13—14 18—19	środy	10—13
7	Zajęcia praktyczne (dla chłopców) Państw. Gimnazjum im. A. Mickiewicza	Narudzki Wacław	poniedziałki środy	17—19 12—14	środy wtorki	8—12 8—10
8	Zajęcia praktyczne (dla dziewcząt) grupa metodyczna *) Państw. Gimnazjum im. E. Orzeszkowej ul. A. Mickiewicza 38, tel. 31	Bańkowska Regina Julia	poniedziałki	17—18	poniedziałki wtorki środy czwartki piątki soboty	10—12 10—12 10—12 10—12 10—12 10—12
9	Rysunki Państw. Gimnazjum im. kr. Z. Augusta	Bodziński Józef	czwartki piątki	18—19 10—14	czwartki soboty	8—12 8—14
10	Chemia grupa metodyczna Państw. Gimnazjum im. kr. Z. Augusta	Stępiński Leon	wtorki czwartki	8—9 12—13 ³⁰ 8—9	piątki	10—13
11	Język łaciński grupa metodyczna Państw. Gimnazjum im. A. Mickiewicza	Wygonowski Stefan	czwartki	17—19	czwartki	8—12

*) U w a g a : Grupa metodyczna zajęć praktycznych organizuje w każdy pierwszy czwartek w miesiącu od godz. 17 do 19 zebrania (referaty, omawianie realizacji programu i in.).

Wystawa aparatury chemicznej.

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego podaje do wiadomości, że w lokalu Muzeum Oświaty i Wychowania w Warszawie, Hoża 88 — będzie otwarta od dnia 15 września do 15 października Wystawa Aparatury Chemicznej, stosowanej przy nauczaniu chemii w liceum ogólnokształcącym. Wystawę zwiedzać będzie można codziennie (z wyjątkiem świąt i niedziel) od godziny 10—12 oraz w godzinach, w których jest czynna Pracownia Dydaktyczna Chemii tj. w poniedziałek, środę i piątek od 17.30—19 oraz w sobotę od 14—15.

Zatwierdzone zostały przez Ministerstwo W. R. i O. P. do użytku w szkołach następujące podręczniki:

Gemborek E. **Zoologia dla I klasy gimnazjum.** Wydawnictwo „Biblioteki Polskiej“, 1937. Cena zł 1.80.

Jodłowski S. **Ćwiczenia ortograficzne dla VI klasy szkoły powszechnej.** Wydawnictwo Książnicy-Atlas. Lwów — Warszawa. 1937. Cena zł 0.60.

OKAŻ CZYNNE ZAINTERESOWANIE**LOSEM MŁODZIEŻY I ZŁÓŻ OFIARĘ,****NA JAKĄ CIĘ STAĆ.**

122

CZĘŚĆ NIEURZĘDOWA.**TEMATY MATEMATYCZNE
NA KONFERENCJACH REJONOWYCH.**

O konferencjach rejonowych pisano w czasopismach pedagogicznych bardzo dużo. P. Z. Gryń w artykule „Nowe formy organizacyjne konferencji rejonowych“ (Życie Szkolne r. 1935 str. 145) wspomina, że może naliczyć aż 194 publikacji na temat. W publikacjach tych wskazuje się na usterki w organizowaniu tych konferencji i podaje się różne sposoby ich usunięcia.

Bezpośrednie zetknięcie się moje w terenie z pracą nauczycielstwa w szkołach lub na konferencjach rejonowych, pobudziło mnie do poruszenia jeszcze raz zagadnienia konferencji na wąskim odcinku tematów arytmetycznych i podania nauczycielstwu do przepracowania szeregu aktualnych tematów, wysuniętych na podstawie tego zetknięcia się z nauczycielstwem.

Podając tematy referatów z arytmetyki i wskazując sposoby ich opracowywania będę się starał na przykładzie tych tematów zilustrować wymagania, jakie należy stawiać w stosunku do referatów. Co się tyczy samych tematów, to będę dążył do tego, aby one ilustrowały następujące wymagania: po pierwsze muszą one mieć charakter aktualny dla praktyki szkolnej; po drugie winny zawierać w sobie konkretne zasady postępowania dydaktycznego, a nie tylko teoretyczne wywody, i po trzecie, tematy winny być nie za obszernie, bo to pociąga za sobą, wobec ograniczonego czasu na referat, konieczność posługiwania się ogólnikami. Omawiając na przykładach sposoby opracowywania podanych tematów, podkreślę dwa momenty. Po pierwsze należy jeszcze uświadomić sobie, jakie zagadnienia są zawarte w danym temacie i dopiero po sprecyzowaniu tych zagadnień należy przystąpić do szukania odpowiedzi na nie. Bez wyraźnego uświadomienia sobie zagadnień praca staje się jakąś nieokreśloną gawędą. Po drugie przy rozwiązywaniu tych zagadnień należy przede wszystkim opierać się na planowo przeprowadzonych w szkole doświadczeniach. I tylko w drugim rzędzie i to w ograniczonym stopniu można polecić opieranie się na poglą-

dach innych autorów. O eksperymencie przy nauczaniu arytmetyki, jako o specjalnie ważnym zagadnieniu pomówię nieco dalej specjalnie.

Przejdźmy teraz do omawiania przykładów referatów z dziedziny nauczania arytmetyki, wyodrębniając zagadnienia zawarte w nich i zwracając uwagę na doświadczenia, które należałoby przerobić w celu rozwiązania tych zagadnień.

Można wybierać albo tematy z zakresu materiału poszczególnych klas albo tematy obejmujące pracę w szeregu klas. Najpierw omówię tematy pierwszego rodzaju. Dokładne czytanie programu nauczania dla poszczególnych klas i jednoczesne zastanawianie się, jakie przy poszczególnych punktach programu powstają ciekawe zagadnienia i jakie są do przeprowadzenia eksperymenty, doprowadzą do wyboru tematu. Wezmę kilka przykładów.

W klasie I nauka liczb i działań w zakresie do 10 stawia przed nami zagadnienie: „**Metoda monograficznego opracowywania liczb i metoda liczenia**“. Należy dokładnie ustalić istotę tych metod, zastanowić się nad ich dodatnimi i ujemnymi stronami, opracować szczegółowy rozkład materiału dla każdej metody i przeprowadzić doświadczenie. Referent może poprowadzić naukę w swej klasie jedną metodą a jego kolega też uczący w klasie I inną metodą. Dobrzeby było zachęcić i innych kolegów do współpracy w tym doświadczeniu w ich szkołach.

W zastosowaniu do szkoły I stopnia o 1 nauczycielu bardzo nadaje się do opracowania ciekawego tematu: „**Nauka cicha na lekcjach arytmetyki w klasie I**“. Program zaleca otoczyć szczególną opieką naukę cichą w kl. I (str. 37). Należy jednak stwierdzić, że jak dotąd, organizacja nauki cichej arytmetyki w kl. I pozostawia wiele do życzenia. Wysuwają się w tym referacie między innymi następujące zagadnienia: ułożenie typowych przykładów prac z rysunków i zajęć praktycznych, będących jednocześnie dobrymi ćwiczeniami z arytmetyki; opracowanie szeregu ćwiczeń arytmetycznych do nauki cichej o charakterze zabawowym (uwaga programu na str. 37 o konieczności wyzyskania zainteresowań zabawowych w klasie I); opracowanie wykazu pomocy naukowych pożądanego do należytego zorganizowania nauki cichej na lekcjach arytmetyki (patrz okólnik M. W. R. i O. P. z dn. 2.V 37 w sprawie wykazu pomocy i przyborów szkolnych w szkole I sto-

pnia. Oczywiście rzecz, wszystkie obmyślane przez prelegenta ćwiczenia i pomoce naukowe winny być wypróbowane przez niego w praktyce szkolnej.

W trzeciej klasie możnaby było opracować temat: „**Nauczenie tabeli mnożenia na pamięć**“. Powstaje tu następujące zagadnienie: czy należy, ze względu na wyniki, sprowadzić to ćwiczenie raczej do szybkiego wytwarzania skojarzeń pamięciowych, czy raczej oprzeć tę pracę na rozumowym obliczaniu wyników (tak, jak w klasie II). Należy obmyślić różne sposoby ćwiczeń i przy eksperymencie należy specjalną zwrócić uwagę na dzieci, z którymi opanowanie pamięciowe tabeli mnożenia daje się z trudem przeprowadzić. Trzeba przytem mieć na uwadze nie doraźny wynik, (po którym może nastąpić zapomnienie) lecz trwałe opanowanie tabeli.

O ile chodzi o tematy dla starszych klas, to ze względu na to, że szkoła I stopnia wypełnia najważniejsze składniki szczebla II i III, wiele tematów starszych klas szkoły III stopnia będzie interesowało wszystkich nauczycieli.

Tematem wspólnym dla wszystkich szkół za wyjątkiem szkoły I stopnia o jednym nauczycielu jest temat: „**Mnożenie i dzielenie przez ułamek**“. Najtrudniejszym zagadnieniem jest nauczenie dzieci rozróżniać, kiedy w zadaniach z treścią należy mnożyć a kiedy dzielić przez ułamek. Jest to chyba najtrudniejsze zagadnienie z całego kursu arytmetyki w szkole powszechnej. Istnieje kilka sposobów ułatwiających uczniom stosowanie należytego działania. Każdy z tych sposobów należy wypróbować w kilku szkołach i otrzymane wyniki zestawić.

Wspólnym tematem szkół różnych stopni jest temat: „**Obliczanie procentów**“. Istnieją rozmaite sposoby obliczania procentów, należałoby je zestawić i doświadczalnie wypróbować.

Możnaby było przytoczyć dużą ilość podobnych tematów. W związku z tego rodzaju tematami powstają trzy wątpliwości. Przede wszystkim można się obawiać, że tego rodzaju tematy są zbyt specjalne, wobec czego mogą interesować tylko niektórych nauczycieli. Oczywiście na konferencji rejonowej, do której należy większość nauczycieli szkół III stopnia z dużą ilością specjalistów, trudnoby było mieć tego rodzaju referat, chyba, że konferencja zostanie podzielona na specjalne sekcje, jak to w większych miastach zwykle bywa. W innych wy-

padkach przynajmniej znaczną większość słuchaczy będzie interesować taki temat. Druga wątpliwość dotyczy ewentualnej zbyt drobiazgowości tematu tego rodzaju. Chodzi jednak o to, że gruntownie opracowany referat jednocześnie zaznajamia, i to jest rzeczą niezmiernie ważną, kolegów z metodą pracy referenta a także z założeniami teoretycznymi, co może być zastosowane przez nauczycieli i do innych tego rodzaju tematów, które będzie im nasuwać praktyka szkolna. Należy tu za metodę pracy i osiągnięte przez nią wyniki można zademonstrować właśnie tylko na tematach bardziej szczegółowych. I nareszcie trzecia wątpliwość: czy nie jest tego typu referat zbyt łatwy. Jest to bardzo poważna wątpliwość. Naturalnie, konferencja rejonowa uchwalając plan referatów winna unikać takich zagadnień, które są przez większość członków już dawno rozwiązane. Niestety, nie zawsze tak bywa.

Prócz tematów tego rodzaju są jeszcze inne, o których poprzednio wspominałem. Wybieramy je nie z programów poszczególnych klas, lecz z całości programu. Są to albo tematy związane z materiałem nauczania powtarzającym się przez kilka klas tylko w coraz innym zakresie np. „Rozszerzanie systemu dziesiętnego“, albo tematy wysuwające pewne postępowanie metodyczne, lub pewien sposób organizowania pracy w szkole. Ponieważ obejmują one kilka klas, wydają się też bardziej ogólnymi, lecz wobec ścisłego ograniczenia tematu nie można ich nazwać ani ogólnikowymi ani zbyt szerokimi.

Rozpatrzę kilka przykładów tego rodzaju tematów, ustalając jak poprzednio, główne zagadnienia i doświadczenia z nimi związane.

Temat: **„Znaczenie klasy jako grupy społecznej w nauczaniu arytmetyki“** jest tematem zupełnie nie opracowanym i otwierającym ogromne możliwości w praktyce szkolnej. Nauczyciel może znakomicie wykorzystać odpowiednio zorganizowaną klasę w celu większego usprawnienia pracy w klasie. Ma to specjalnie doniosłe znaczenie, gdy klasa ma naukę cichą, lub gdy chodzi o przeprowadzenie większego zindywidualizowania nauki. Weźmy kilka przykładów zorganizowanej współpracy klasy. Wyznaczeni w pewnej kolejności uczniowie wypisują na tablicy treść zadania podanego przez nauczyciela na kartce, w tym czasie ma nauczyciel naukę główną z inną klasą. Uczniowie poprawiają za-

dania kolegów. Uczniowie łączą się w małe grupy, celem wzajemnego wyćwiczenia się, lub wspólnego rozwiązywania zadań. Głównym zagadnieniem referatu jest obmyślenie wszelkich możliwych form współpracy na lekcjach arytmetyki uczniów ze sobą i z nauczycielem. Formy te należy wypróbować drogą doświadczenia.

Innym tematem, który dotyczy wszystkich klas jest temat: **„Powtarzanie na lekcjach arytmetyki przerobionego materiału“**. Program wspomina o konieczności tego powtarzania. Naukę arytmetyki należy tak prowadzić, ażeby każdej chwili w materiale przerobionym w tym lub w ubiegłych latach nie można było skonstatować zatracenia wprawy. Występują tu dwa zagadnienia: należy najpierw ustalić, jakie punkty z programu należy częściej powtarzać ze względu na ich znaczenie życiowe lub ze względu na większą łatwość zatracenia wprawy w ich zakresie; następnie należy opracować metodę powtarzania, a więc zastanowić się nad częstotliwością i sposobami powtarzania. Doświadczenie będzie polegało na tym, że nauczyciel zastosuje w kilku klasach różne metody powtarzania i wyniki porówna.

Jako trzeci przykład ogólnego tematu wezmę temat: **„Stosowanie urozmaiceń przy ćwiczeniu w rachunku pamięciowym i piśmiennym“**. Wiemy, że uczniowie tylko wtedy chętnie i z pożytkiem dla siebie pracują, jeżeli potrafiemy ich zainteresować pracą. Osiągniemy zainteresowanie przy stosowaniu urozmaiceń. Chodzi tu o wyszukanie rozmaitych form urozmaiceń w nauce arytmetyki i o sprawdzenie drogą doświadczenia, jakie z nich naprawdę pobudzają dzieci do pracy i dają dobre wyniki.

Z tematów specjalnie interesujących nauczycieli szkół wiejskich rozpatrzę dwa tematy.

Pierwszy temat jest następujący **„Program i organizacja pracy ze starszymi rocznikami“**. Należy zestawić dokładnie programy wszystkich kursów (A, B i C) każdej klasy i na podstawie tego ustalić, co należy powtarzać ze starszymi rocznikami. Materiał do powtarzania należy opracować w formie rozkładu materiału na cały rok, dostosowując go do wspólnego materiału całej klasy i wyznaczając większą ilość ćwiczeń dla trudniejszych partij materiału. Poza tym należy zastanowić się nad organizacją lekcji w klasie, gdzie są starsze roczniki.

Drugi temat dla wsi jest następujący: **„Związek nauczania arytmetyki ze środowiskiem rol-**

niczym szkoły". Chodzi o to, by arytmetyka stała się dla przyszłego gospodarza jednym ze środków umożliwiających racjonalne gospodarowanie na roli. Dlatego już w szkole trzeba przyzwyczajać dzieci do rozwiązywania zadań z treścią, któreby np. wskazywały jak racjonalnie rozporządzać karmem dla bydła w czasie zimy lub przekonywały drogą ścisłych obliczeń rachunkowych i praktyczności stosowania nawozów sztucznych. Opracowanie referatu w głównej części polegałoby albo na podaniu danych liczbowych z dziedziny rolnictwa z odpowiednimi wyjaśnieniami, na podstawie czego, nauczyciele sami mogliby układać zadania, albo na podaniu kilkunastu przykładowych zadań bardzo starannie opracowanych, a więc wartościowych pod względem treści arytmetycznej i pod względem ważności poruszanych w nich zagadnień z dziedziny rolnictwa. Potraktowanie zaś tego referatu w formie teoretycznej i ogólnej, w którymby w ciągu godziny referent uzasadniał konieczność podawania dzieciom zadań z dziedziny rolnictwa czyniłoby z tego referatu referat podobny do wielu wygłoszonych na konferencjach rejonowych, których tezy są dawno przez wszystkich znane i uznawane. Słuchając takich referatów uczestnicy konferencji już od pierwszych słów odczuwają znudzenie.

W omawianym przeglądzie przykładów tematów zwracałem uwagę na to, aby te tematy i ich opracowania odpowiadały wymaganiom postawionym na wstępie artykułu. Specjalnie zwracałem uwagę na wyszukiwanie wartościowych zagadnień i na oparcie referatu na doświadczeniu.

Zastanowię się teraz trochę nad tą najistotniejszą częścią pracy referenta, która ogromnie podnosi wartość referatu, nad doświadczeniem. Ważnym jest wyraźne sprecyzowanie doświadczenia, należy uświadomić, jakiej tezy chcemy dowieść drogą doświadczenia, należy dokładnie w szczegółach opracować plan postępowania przy doświadczeniu i ściśle się trzymać tego planu. Wyniki doświadczenia należy dokładnie zbadać. Jeżeli jest to doświadczenie na osiągnięcie pewnej wprawy przez dzieci, musi ono wówczas trwać dłuższy czas, jeżeli zaś chodzi o doświadczenie w sprawie sposobu wytłumaczenia czegoś nowego dzieciom, będzie wtedy to doświadczenie przeprowadzone na jednej lekcji. Jednak i w jednym i w drugim wypadku pożą-

dane a nieraz i konieczne jest powtórzenie doświadczenia przez referenta lub jego kolegów w kilku różnych klasach, a także porównanie wyników doświadczenia z wynikami pracy prowadzonej inną metodą w innych klasach.

Wobec tego, że pracujemy w szkołach normalnych i obowiązują nas wymagane przez program wyniki nauczania, nie możemy przeprowadzać ryzykownych doświadczeń. Przeprowadzając doświadczenie nie możemy wychodzić poza granice programu, musimy też mieć pewność, że na ogół wyniki nauczania zostaną osiągnięte. Dla uniknięcia nieporozumienia podczas wizytacji pożądanym byłoby przystępując do eksperymentu porozumieć się w tej sprawie z inspektorem szkolnym.

Poniekąd koniecznym uzupełnieniem a też ilustracją referatu jest lekcja prowadzona przez referenta lub przez innego nauczyciela, lecz w ścisłym porozumieniu z referentem. Lekcja może zademonstrować przebieg doświadczenia, na którym jest oparty referat, albo może wykazać wyniki nauki prowadzonej drogą doświadczenia. Lekcja też może zademonstrować kilka chwytów metodycznych, o których jest mowa w referacie, np. podać kilka przykładów urozmaiceń stosowanych przy wyćwiczeniu.

Uzupełnieniem referatu i lekcji jest mała wystawa lub dokładniej demonstracja pomocy naukowych, zeszytów i innych prac uczniowskich związanych z tematem referatu i ilustrujących przeprowadzone doświadczenie. Np. przy temacie „Nauka cicha w kl. I“ lub przy temacie „Stosowanie urozmaiceń przy wyćwiczeniu w rachunku pamięciowym lub piśmiennym“ można zademonstrować cały szereg pomocy naukowych.

Dla całości należałoby jeszcze parę słów powiedzieć o dyskusji nad referatem i lekcją. Dyskusja ta może stanowić bardzo ważną część konferencji, dlatego nauczyciele, chcąc podnieść jej poziom, muszą postawić jako zasadę wymaganie przygotowania się wszystkich do konferencji. Już przy omawianiu tematów była mowa o tym przygotowywaniu się, gdy zaznaczono, że doświadczenie przeprowadza nie tylko prelegent lecz i jego koledzy; będą więc mogli oni wnieść bardzo dużo do dyskusji. Ale i inni muszą się też przygotować: należy przejrzeć odpowiednie miejsce w programie, zestawić kilka różnych podręczników arytmetyki w celu ustalenia, jak omawiane zagadnienie jest potrakt-

wane w tych podręcznikach, czasem dobrze jest pójść na lekcję kolegi, aby zobaczyć jak to zagadnienie jest rozwiązywane w praktyce szkolnej (szczególnie jeżeli w danym roku nie uczy się dzieci w omawianej klasie), i w ogóle należy zastanowić się nad tematem, aby już przed konferencją spróbować ustalić swój pogląd. Do tego koniecznym jest, aby przewodniczący powiadamiał uprzednio członków konferencji o temacie referatu. Oczywiście rzecz, przewodniczący musi być przede wszystkim przygotowany. Pomyślny przebieg konferencji w dużym stopniu zależy od niego. Musi on też dbać o to, aby dyskusja nie toczyła się nad drobiazgami nic nie znaczącymi i aby w końcu nie stała się terenem osobistych wycieczek.

Bardzo ważnym zakończeniem konferencji jest umiejętne streszczenie wyników dyskusji przez przewodniczącego.

Na zakończenie należałoby pomówić o jednym czynniku, który mógłby dopomóc nauczycielstwu w pracy nad organizowaniem konferencji rejonowych. Chodzi o to, że nauczyciel, znajdujący się z dala od centrów kulturalnych, pozbawiony potrzebnych książek, często nie mający nawet w swoim otoczeniu bliższych sobie kolegów, do którychby mógł z zaufaniem zwrócić się o radę i pomoc, ten nauczyciel chcąc opracować solidnie referat, rzeczywiście znajduje się czasem w trudnych warunkach. Referentowi opracowującemu zagadnienia z dziedziny arytmetyki, pomocnym może być okręgowy instruktor matematyki w szkołach powszechnych, do którego też może się zwracać we wszystkich wątpliwościach związanych z przygotowaniem referatów (Wilno, ul. Wolana 10, Kuratorium O. Szk. Wil.).

Należy przypuszczać, że w wielu wypadkach mogłaby być pożyteczna obecność instruktora i na konferencji. O ileby tylko okoliczności pozwoliły instruktor chętnie przyjechałby na konferencję rejonową, poświęconą nauczaniu arytmetyki.

Na konferencjach w czasie dyskusji dosyć często powstają zagadnienia, na które członkowie konferencji nie mogą dać sobie zdecydowanej odpowiedzi, wówczas mogą się zwracać do instruktora po radę bezpośrednio, lub w razie jego nieobecności przez przewodniczącego — piśmiennie.

I nareszcie jeszcze jeden rodzaj współpracy instruktora matematyki z konferencją rejonową

jest do przeprowadzenia. Często są wygłaszane bardzo ciekawe referaty lub prowadzone są interesujące oryginalne lekcje, lub też dyskusja ustala szereg wartościowych momentów dydaktycznych. Wielka szkoda, że te bardzo dodatnie wyniki pracy pozostają tylko w obrębie konferencji. Ze względów społecznych ze wszechmiar pożytecznym by było przekazanie instruktorowi ciekawszych referatów lub protokółów bardziej interesujących konferencji. Oczywiście rzecz, zależy to całkowicie od uznania prelegenta lub przewodniczącego i nikt w tym kierunku nie może wywierać najmniejszego nacisku. Po otrzymaniu materiałów instruktor ze swej strony będzie mógł poczynić starania o umieszczenie wartościowszych referatów w Dzienniku Urzędowym lub w innym czasopiśmie, albo w razie złożenia kilku podobnych referatów wykorzysta je jako materiał do artykułu syntetycznego (oczywiście rzecz w porozumieniu z autorami i z powołaniem się na ich nazwisko), albo wreszcie poszuka innych sposobów podania do powszechnej wiadomości dodatnich wyników pracy konferencji.

W związku z tym ostatnim zagadnieniem współpracy instruktora z konferencjami rejonowymi należy dla dobra samej współpracy i dla uniknięcia nieporozumienia podkreślić, że instruktor jest nauczycielem, któremu Kuratorium powierzyło tylko funkcje instruktorskie w tym celu, aby mógł służyć pomocą i radą swym kolegom i że żadnych wpływów z istoty swej pracy nie może mieć na wyrobienie dodatniej lub ujemnej opinii władz szkolnych o nauczycielu.

Wacław Borowski

Okręgowy Instruktor matematyki
w szkołach powszechnych.

KURSY DOKSZTAŁCAJĄCE DLA MŁODZIEŻY I DOROSŁYCH—RÓWNIEM DLA PRZEDPOBOROWYCH.

W miesiącu grudniu 1936 r. zwróciło się Kuratorium do nauczycielstwa szkół powszechnych z apelem o udział w dokształcaniu przedpoborowych. „Nie damy armii ani jednego analfabety“ stało się hasłem tej akcji.

Na apel stanęło nauczycielstwo tak licznie, że na tegorocznych kursach dokształcających

pracowało bezinteresownie 2327 osób, dając 121164 godzin ofiarnej dla Państwa pracy.

W przygotowaniu i propagandzie akcji współdziałało z władzami szkolnymi szereg czynników państwowych i społecznych, bezpośredni udział

w propagandzie i pracach organizacyjnych wzięli Z. N. P.

Pod względem ilościowym dała ta akcja wyniki znaczne, ich ilustracją jest następujące zestawienie:

L. p.	Województwa	Ilość kursów	Ilość stopni	Przedpoborowi — roczników				I N N I										Ogółem osób
				1915	1916	1917	Razem	Kobiety—wiek				Mężczyźni—wiek				Razem inni		
								14—18 lat	19—21 lat	ponad 21 lat	Razem	14—18 lat	19—21 lat	ponad 21 lat	Razem			
1	Wileńskie	538	I	298	436	609	458	1503	85	55	49	189	183	177	132	492	681	2184
			II	441	1027	1605	1376	4008	130	50	44	224	595	632	244	1471	1695	5703
			III	112	122	229	219	570	91	12	5	108	270	94	78	442	550	1120
2	Nowogródzkie	824	I	326	556	712	516	1784	113	30	18	161	391	140	231	762	923	2707
			II	706	2190	2611	2164	6965	306	71	37	414	1810	514	645	2969	3383	10348
			III	170	320	431	402	1153	92	10	7	109	627	118	191	936	1045	2198
3	Białostockie	290	I	172	119	389	361	869	37	24	7	68	291	69	132	492	560	1429
			II	254	172	793	592	1557	77	38	15	130	854	191	269	1314	1444	3001
			III	44	29	118	50	197	46	32	3	81	81	45	64	190	271	468
Razem .		1652	2523	4971	7497	6138	18606	977	322	185	1484	5102	1980	1986	9068	10552	29158	

Jeśli się zważy, że dopiero w grudniu 1936 roku zostały podjęte prace organizacyjne w zakresie powyższej akcji — znaczny jej wynik ilościowy został osiągnięty głównie dzięki obywatelskiemu uświadomieniu nauczycielstwa,

które mimo znacznego obciążenia pracą zawodową, dało powyższe bezinteresowne świadczenia obywatelskie, ponadto dzięki rosnącemu ciągle zrozumieniu ludności wiejskiej dla pracy oświatowej.

KRONIKA.

Pobyt Pana Ministra W. R. i O. P. prof. dr Wojciecha Świętosławskiego na terenie Okręgu Szkolnego Wileńskiego.

W dniach 29 i 30 sierpnia r. b. Pan Minister dr Wojciech Świętosławski przeprowadził inspekcję szkół roln. i inspektoratów szkolnych na terenie okręgu wileńskiego. Pan Minister w dniu 29 sierpnia r. b. wzięły udział w uroczystości otwarcia drogi w Tarakańcach, zbudowanej przez studentów Uniwersytetu Józefa Piłsudskiego, a następnie zwiedził nowobudujące się szkoły im. Marszałka Piłsudskiego w Bezdanych, Niemenczyne i Kućkach. Tegoż dnia Pan Minister zwizytował szkołę rolniczą w Święcianach, oraz inspektorat szkolny w Święcianach, a następnie przybył do szkolnego schroniska wycieczkowego nad Narocz, gdzie zatrzymał się na noc.

W dniu następnym Pan Minister zwizytował budującą się szkołę w Kobylniku, przeprowadził inspekcję szkół rolniczych w Łuczaju i Opsie oraz inspektoratów szkolnych w Postawach i Brasławiu.

Panu Ministrowi towarzyszył Pan Kurator Okręgu Szkolnego M. B. Godecki, a w poszczególnych powiatach insp. szkolni i starostowie powiatowi.

Konferencja obwodowych instruktorów oświaty pozaszkolnej.

W terminie od 23 do 28 sierpnia r. b. odbyła się w Prudzišczu koło Wilna, w lokalu Społecznego Uniwersytetu Wiejskiego, konferencja obwodowa instruktorów O. P.

Na konferencji opracowano następujące tematy: kursy dokształcające początkowe (również kursy dla przedpoborowych), kursy dokształcające na poziomie siedmiu klas szkoły powszechnej, bibliotekarstwo i czytelnictwo, dokształcanie pracowników oświatowych i przodowników środowiskowych, organizacja pracy społecznej w środowisku, wreszcie sprawy zwią-

zane z organizacją pracy o. p. w Inspektoratach Szkolnych.

Prelegentami byli: p.p. Janina Baranowska i Joanna Laudy-Brzezińska z Instytutu Oświaty Dorosłych w Warszawie i pracownicy Oddziału O. P. w Kuratorium O. S. Wil.

Kurs oświaty pozaszkolnej dla nauczycielstwa powiatu mołodeckiego.

Na terenie powiatu mołodeckiego wytworzyła się szczególna współpraca między dowództwem Pułku Strzelców Mińskich, a nauczycielstwem na polu oświaty pozaszkolnej, czego jednym z wyrazów był kurs oświaty pozaszkolnej w Zalesiu w czasie od 25 czerwca do 10 lipca rb., przy frekwencji 34 osób.

Kurs ten został zorganizowany przez władze szkolne przy współudziale dowództwa, korpusu oficerskiego i podoficerskiego tego pułku.

Program kursu objął następujące tematy:

- 1) Cele i zadania oświaty pozaszkolnej na terenie Ziemi Północno-Wschodnich.
- 2) Formy i metody pracy oświatowej pozaszkolnej i urzędzenia oświatowe.
- 3) Program i metody pracy „Orląt” i wychowanie obywatelskie w Związku Strzeleckim.
- 4) Bibliotekarstwo i czytelnictwo.
- 5) Organizacje oświatowe na wsi,
- 6) Zagadnienia gospodarcze Wileńszczyzny.
- 7) Organizacja pracy gminnego Referatu Oświaty Pozaszkolnej.
- 8) Współczesne prądy w literaturze polskiej.
- 9) Chóry i teatry ludowe.
- 10) Współczesne prądy społeczno-polityczne.
- 11) Program i metody pracy społecznych Kursów Samokształceniowych.
- 12) Oświata rolnicza.
- 13) Zielarstwo i organizacja zbytu ziół.
- 14) Zagadnienia gospodarcze powiatu mołodeckiego.
- 15) Przystosowanie spółdzielcze.
- 16) Przystosowanie samorządowe.

Wykładowcami na kursie byli p. p.: Szkop Jan, Maśliński, Zaleski oraz pracownicy oddziału O. P. Kuratorium.

Poza wykładami słuchacze Kursu organizowali wieczory świetlicowe z udziałem miejscowej ludności, oraz odbyli wycieczkę na wystawę do Liskowa.

Na dożynkach w Mickunach.

Młodzież z terenu gminy mickuńskiej, pow. wileńsko-trockiego, zorganizowana w 18-tu Kołach Młodej Wsi, urządziła w dniu 11 września r. b. uroczystość dożynkową, na którą przybyło dużo ludności z terenu gminy i szereg przedstawicieli władz państwowych i organizacji społecznych z Wilna.

Program uroczystości składał się: — z symbolicznego pochodu, z uroczystego składania wieńców, imprez artystycznych i zabawy ludowej.

Główny wieniec dożynkowy złożono dwójgu najstarszym gospodarzom z terenu gminy. Był to wzruszający moment, gdy młode pokolenie składało hołd swym Ojcom, a ci błogosławili młodym na pomyślną drogę pracy dla wsi i Polski.

W części artystycznej wykonał szereg pieśni czteroślowski chór z Kowalczyk pod dyr. p. Piłatówny Emilii, absolwentki szkoły powszechnej, obecnie uczennicy Konserwatorium Muzycznego, którą, dzięki jej szczególnym zdolnościom muzycznym, z opiekował się prof. Rutkowski i T.O.M. Następnie inscenizowano szereg utworów literackich i pieśni. Po tym odbyła się zabawa ludowa.

Dożynki mickuńskie transmitowało Polskie Radio w programie ogólnopolskim. Był to jeden z przykładów zacieśniającej się coraz więcej współpracy Polskiego Radia z wsią.

Dożynki stają się, — obok wiosennych świąt młodzieżowych, opartych o obrzęd kupalny (sobótki), — coraz więcej powszechną formą, mającą wielkie znaczenie wychowawcze, jeśli zostanie im dana właściwa, głęboka treść, wiążąca młode pokolenie wsi ze starszym, wiążąca sprawy wsi i Państwa. Przeżycia w czasie uroczystości padają głęboko w dusze ludności. Z tym wiąże się konieczność uwzględnienia w programie pracy o. p. rozbudowanego działu kulturalno-artystycznego.

Wiejski Uniwersytet Społeczny w Prudyszczu k. Wilna.

W bieżącym roku szkolnym rozpocznie pracę Wiejski Uniwersytet Społeczny w Prudyszczu k. Wilna. Nauka rozłożona została na dwa 5-ciomiesięczne kursy. Pierwszy kurs zimowy, będzie trwał od 15 października do 15 marca, zaś kurs letni — od 15 kwietnia do 15 września każdego roku.

Głównym zadaniem kursu zimowego jest nauka teoretyczna i praktyczna w zakresie wiedzy społeczno-gospodarczej i kultury wiejskiej, — zaś letniego — nauka w zakresie praktycznej wiedzy rolniczej w gospodarstwach uniwersytetu.

Od wstępujących na kurs zimowy będzie wymaga-
na ukończona niższa szkoła rolnicza i odbyta praca
w organizacjach wiejskich.

Słuchacze zakwaterowani będą w nowym, spe-
cjalnie na ten cel zbudowanym przez Związek Osad-
ników gmachu. Nauka praktyczna w zakresie wiedzy
rolnej odbywać się będzie na specjalnych gospodar-
stwach (drobnych), wydzielonych z obiektu rolnego
gospodarstwa Uniwersytetu.

Uniwersytet jest koedukacyjny. Młodzież męska
przyjmowana jest dopiero po odbyciu służby wojsko-
wej, młodzież żeńska i w młodszym wieku.

Opłata za cały kurs wynosi 25 złotych.

SPIS KSIĄŻEK

nabytych

przez Centralną Bibliotekę Pedagogiczną
przy K. O. S. Wil. w Wilnie
w maju, czerwcu i lipcu 1937 r.

(uzupełnienie ogłoszonego spisu w Nr 8—9 z 1937 r.).

Nauki społeczne.

- Bartoszewicz J.** Znaczenie polityczne Kresów Wsch. dla
Polski. W-wa 1924.
Folfrost M. Nauka o obywatelstwie. W-wa 1937.
Krzywicki L. Społeczeństwo pierwotne, jego rozmiary
i wzrost. W-wa 1937.
Kumaniecki K. Ustrój polityczny Polski. Kraków 1937.
Machalski S. Polska Piłsudskiego. W-wa 1937.
Orsini-Rosenberg S. Program badań socjologicznych...
W-wa 1930.
Sand H. Chałupnictwo i jego związek z przemysłem...
Łódź 1937.
Statystyka druków. 1935. W-wa 1937,
Świątkowski H. Wyznania religijne w Polsce I. W-wa
1931.
Vincenz S. Na wysokiej połoninie. W-wa 1936.
Wasiułyński W. Zagadnienie Ziemi Wschodnich. W-wa
1936.
Zdziechowski M. W obliczu końca. Wilno 1937.

Matematyka i przyroda.

- Alichniewicz J. i Kowal J.** Młody fizyk konstruktor I-II.
Poznań 1937.
Babik J. Hodowle szkolne, a wody pomorskie. Toruń
1935.
Barth von Wehrenalp E. Farbe aus Kohle. Stuttgart
1937.
Eddington A. Nauka na nowych drogach. W-wa 1937.
Huxley J. i Haddon A. My Europejczycy—przeгляд za-
gadnień rasowych. W-wa 1937.
Kerner M. Maxima i minima w dziedzinie geometrii.
Lwów 1937.
Lepperf W. Rys rozwoju chemii w Polsce do r. 1830.
W-wa 1917.
Lewicki M. Podstawowe wiadomości o trujących ga-
zach... W-wa 1937.

- Ochrona przyrody. Rocznik 15 i 16. Kraków 1935—36.
Pietsch A. Unkrautsamen u. Unkrautfrüchte. Stuttgart
1937,
Smith-Kendall. Chemia nieorganiczna. W-wa 1937.
Tołłoczko S. Chemia organiczna. W-wa 1931.

Nauki stosowane.

- Furs-Żytkiewicz L.** Czołgi wczoraj, dziś i jutro. W-wa
1937.
Langer O. Reklama kupca detalisty. W-wa 1937.
Laskowski S. Atlas iconographique. XVI plauches. Ge-
néve 1894.
Mierzecki H. Dla twego zdrowia—o chorobach wene-
rycznych. Lwów 1936.
Modes-Dudrewiczowa M. Koronki igiełkowe i i. Meto-
dyczny podręcznik. Kraków 1936—37.
Neumark S. Mechanika techniczna. W-wa 1937.
Nieciówna H. Przyśpieszona uprawa warzyw w grun-
cie. W-wa 1937.
Rychłowski S. Dzisiejszy stan meljoracji Polesia. W-wa
1937.
Scholtzówna A. Ogródki nowe. W-wa 1937.
Sowiński M. Składak z klejonki. Kraków 1937.
Żywnienie zbiorowe. Cz. I. Żywnienie młodzieży na kolo-
niach. W-wa 1937.

Sztuki piękne.

- Brumer W.** Dwie inscenizacje „Dziadów”. W-wa 1937.
Chmara J. 10 lubelskich pieśni ludowych... Lublin 1937.
Eile H. Teatr Warszawski w dobie powstań. W-wa 1937.
Jachimecki Z. Karol Szymanowski—rys twórczości. Kra-
ków 1937.
Kowalski A. 100 pieśni żołnierskich. W-wa 1937.
Musioł A. i Sachse F. Tańce Śląskie z.—I. Katowice 1937.
Olszewski J. Śpiewnik młodej wsi na 2 głosy. W-wa
1937.
Rączka S. Śpiewniki szkolne, cz. I. Katowice 1937.
Życzkowski J. Witaj Majowa Jutrzenko! opowiadania
inscenizowane. Kraków 1937.

Historia i Krytyka literacka.

- Bukowiński W.** Poeta melodji i głębin i poetka idei.
W-wa 1909.
Chlebowski B. Jan Kochanowski w świetle własnych
utworów. W-wa 1884.
Iwińska P. Polska literatura współczesna w oprac. te-
matycznym. W-wa 1937.
Juszkiewicz T. Komedja w literaturze polskiej. W-wa
1937.
Lednicki W. 1837—1937. Kraków 1937.
Łukasik S. Polska w kulturze rumuńskiej. W-wa 1937.
Mand A. Reportaże i powieści lotnicze. W-wa 1937.
Mikołajtis J. W siedzibie Z. Krasińskiego. Częstochowa
1937.
Piotrowicz W. Czesław Jankowski.
Szucki H. Poeci-Moniści—rzecz o Asnyku i Młodej Pol-
sce. Lwów 1935.
Wasylewski S. Niezapisany stan służby. W-wa 1937.
Zorjan E. „Irydion” jak dramat psychiczny. Lwów 1912.

Dalszy ciąg w najbliższym n-rze Dz. Urz.

T R E Ś Ć

Pozycja :	str.	Pozycja :	str.
Odezwa Pana Kuratora w sprawie „IV Tygodnia Szkoły Powszechnej“	288	115. Udostępnienie młodzieży szkolnej urządzeń sportowych	308
„Na progu nowego roku szkolnego“. Przemówienie Pana Ministra W. R. i O. P. prof. dr W. Świętosławskiego do młodzieży	289	116. Organizacja audycji muzycznych w państwowych liceach ogólnokształcących i pedagogicznych	308
Przemówienie Pana Ministra W. R. i O. P. prof. dr W. Świętosławskiego do nauczycielstwa	290	117. Audycje radiowe dla szkół powszechnych	309
108. Program nauki religii rzymskokatolickiej w państwowych liceach pedagogicznych w r. szk. 1937/38	293	118. Stan higieniczno-sanitarny publicznych szkół powszechnych	311
109. Program nauki religii rzymskokatolickiej w liceach zawodowych w r. szk. 1937/38	293	119. Zaznajamianie działwy i miejscowej ludności z obowiązującymi przepisami	312
110. Realizacja programów liceów ogólnokształcących	294	120. Uprawnienia prywatnych gimnazjów ogólnokształcących	313
111. Organizacja przysposobienia młodzieży szkolnej do obrony kraju	294	121. Komunikaty	313
112. Wymiar godzin nauczania oraz innych zajęć obowiązkowych nauczycieli i kierowników szkół	297	122. CZĘŚĆ NIEURZĘDOWA	314
113. Dodatki służbowe, należne pozostającym na etacie Państwa nauczycielom szkół państwowych i publicznych z tytułu nauczania i zajęć w godzinach nadliczbowych oraz z tytułu pracy w szkołach zawodowych i specjalnych w charakterze wybitnego fachowca	302	Tematy matematyczne na konferencjach rejonowych	314
114. Wynagrodzenie opłacanych przez Państwo kontraktowych nauczycieli szkół państwowych i publicznych	304	Kursy dokształcające dla młodzieży i dorosłych, również dla przedpoborowych	318
		Kronika	319
		Spis książek nabytych przez C. B. P. przy Kuratorium O. Szk. Wil. w maju, czerwcu i lipcu 1937 r.	321

Adres Redakcji i Administracji: Wilno, Wolana 10, Kuratorium Okręgu Szkolnego Wileńskiego.

Prenumerata roczna Dziennika Urzędowego wynosi 6 złotych, półrocznie 3 zł, kwartalnie 1 zł 50 gr. Cena numeru pojedynczego—60 gr. Należność należy wpłacać wyłącznie na konto czekowe P. K. O. nr 703004.

CENA OGŁOSZEŃ: cała strona zł 80, 1/2 str.—zł 45, 1/4 str.—zł 25, 1/8 str.—zł 15.

Tłoczono z polecenia Kuratora Okręgu Szkolnego Wileńskiego
w Drukarni Artystycznej GRAFIKA, Wilno, Tatarska 22, telefon 13-69.